

ľov štátu - ide o presbyteriánov a päťdesiatnikov. Sú tu i jehovisti. Moslimovia (1,5 %) žijú v Thrákii a na ostrove Rodos.

Východná Európa je regiónom, ktorý tradične patrí do oblasti pravoslávneho kresťanstva. Vývoj regiónu bol poznačený dlhodobou náboženskou neslobodou a ateizáciou počas existencie Sovietskeho zväzu. Okrem pravoslávia sa tu možno stretnúť aj s malými skupinami katolíkov, príslušníkov starobylých východných cirkví, rozličnými protestantskými skupinami, islamom a ďalšími východnými religiami. Do tejto oblasti možno zaradiť Ukrajinu, Bielorusko, Moldavsko a Rusko. Vzhľadom na geografické vymedzenie Ruska, región zahŕňa aj značnú časť Ázie.

Ukrajina je prevažne pravoslávna krajina. Komplikovaným vývinom organizácie pravoslávia tu v súčasnosti existujú tri osobitné jurisdikcie: a) Ukrajinská pravoslávna cirkev, ktorá je napojená na Moskovský patriarchát a teda Ruskú autokefálnu pravoslávnu cirkev - 5364 farností v r. 1993, b) Kyjevský patriarchát Ukrajinskej pravoslávnej cirkvi - 1989 farností v r. 1993, c) Ukrajinská autokefálna pravoslávna cirkev (s 905 farnosťami najmä na západnej Ukrajine), ktorej autokefalitu však neuznala ani jedna z autokefálnych pravoslávnych cirkví (Roberson, 1995). Okrem pravoslávnych žijú na Ukrajine gréckokatolíci (10 % obyv., 2087 farností) - (najmä v západnej časti územia - v oblastiach Ľvovskej, Ivanofrankovskej, Tarnopoľskej a Zakarpatskej). K rímskokatolíkom (517 farností) sa hlásia najmä príslušníci maďarskej menšiny v Zakarpatskej oblasti a poľskej menšiny v Ľvovskej, Žitomirskej a Chmielnickej oblasti. V ostatných rokoch je možné zaznamenať priklon k rímskokatolicizmu aj u ukrajinského obyvateľstva. Na Ukrajine sa vyskytujú aj židia (0,8 % - cca 400 tis., čo je po Francúzsku a Rusku tretí najvyšší počet v Európe), najmä v Kyjeve a Odese. K protestantom sa hlási časť maďarského obyvateľstva (kalvini) v Zakarpatsku a časť nemeckého (luteráni) obyvateľstva (žijúca na Čiernomorskej nížine, Doneckej panve a v Zakarpatsku na hornom Poteresvi severne od Mukačeva). Okrem toho sa tu vyskytujú baptisti, päťdesiatnici a jehovisti. K islamu sa hlásia Tatári na Kryme (cca 500 tis.). Vzhľadom na dlhú ateizáciu sa značná časť obyvateľov Ukrajiny hlási k bezkonfesijným. V *Bielorusku* dominujú pravoslávni (80 %). Ku katolicizmu sa hlásia 8 % obyvateľov. Ide o príslušníkov poľskej (okolie Grodna a Lidy) a litovskej menšiny. Význam majú i gréckokatolíci (cca 100 tis., najmä bieloruská vlastenecky orientovaná inteligencia) a staroobradníci. Pomerne početnou skupinou zostávajú židia (60 tis.). V malej miere sa v Bielorusku vyskytujú protestanti (päťdesiatnici, jehovisti, metodisti). Pomerne veľká časť obyvateľstva sa hlási k bezkonfesijným (30 %). *Moldavsko* je prevažne pravoslávne (98 %). Okrem Moldavcov sa k pravoslávii hlásia Gagauzi a početné skupiny ruskej, ukrajinskej a bulharskej menšiny. V *Moldavsku* žijú tiež staroobradníci a molokáni - prívrženci pravoslávnej sekty. Určitý význam si udržali kedysi omnoho početnejší židia (1,5 % - 30 tis.). *Rusko* predstavuje z religiózneho hľadiska veľmi diferencované územie. Značný podiel majú bezkonfesijní

Z veriacich sa až 82 % hlási ku kresťanstvu. Dominuje pravoslávie, hoci v ostatných rokoch sa mnohí obyvatelia deklarujú ako všeobecní kresťania. Okrem väčšiny etnických Rusov sa k pravoslávii hlási väčšina Kareľov, Komov, Udmurtov, žijúcich na severe európskej časti Ruska a severnom Urale. V Povolží sa k pravoslávii hlásia Marijci, Mordvania a Čuvaši. Na Sibíri je pravoslávna väčšina Jakutov a značná časť Altajcov a Buriatov a menších etník (Nenci, Chantovia, Mansovia, Evenkovia, Evenovia, Čukčovia, Korjati a pod.). Medzi pravoslávnyimi je mnoho staroobradníkov (Moskovská oblasť, Rostovská oblasť, Kalužská a Kirovská oblasť), prívržencov beglopovovstva (Brianska oblasť, Kujbyševská oblasť a Čitská oblasť) a bezpopovcov (západná Sibír, Ural, Kirovská a Rostovská oblasť, Pskovská oblasť, Tatarstan, Vladimírská a Kostromská oblasť). Ku katolicizmu sa hlásia príslušníci nemeckej menšiny (západná Sibír, Omská oblasť). K protestantizmu sa hlásia príslušníci fínskej menšiny v Karélii, okrem toho sa protestantizmus uplatnil aj u malých skupín ruského obyvateľstva (baptisti, päťdesiatnici, adventisti). Značný počet veriacich v Rusku vyznáva islam. Sunnitskí moslimovia sú predovšetkým Tatári (Povolžie, západná Sibír), Baškirci (Ural), Adygejci, Čerkesi, Karačajejci, Kabardynci, Osetinci, Dagestanci, Čečenci a Inguši (severný Kaukaz). Šiiti žijú v Dagestane a v mestách na dolnom Povolží. K islamu sa hlásia aj príslušníci menšín, pochádzajúcich z Azerbajdžanu a krajín strednej Ázie (Kazachovia, Turkméni, Uzbekovia, Tadžici, Kirgizi). Nadalej si určitú pozíciu udržali židia (550 tis., po Francúzsku druhý najvyšší počet v Európe), žijúci najmä vo veľkých mestách (Moskva, Sankt Peterburg) a v Birobidžanskej oblasti na Ďalekom východe. Z ostatných religii je možné spomenúť lamaistický budhizmus (Buriatsko a Kalmycko).

8.2. Geografické aspekty religii v Afrike

Afrika je svetadielom, kde sa prejavuje vplyv dvoch univerzálnych religii - kresťanstva (46,3 %) a islamu (40,4 %, z drvivej väčšiny sunniti). Popri nich sa pomerne výrazne oproti iným častiam sveta možno v Afrike stretnúť s primárnymi religiami (11,9 %). Medzi kresťanskými vetvami má výrazné pozície katolicizmus (15,6 %) a protestantizmus (11,5 %). Ich priestorové rozmiestnenie bolo determinované príslušnosťou územi k jednotlivým koloniálnym mocnostiam (protestantské sú bývalé britské a holandské kolónie, katolícke sú bývalé španielske, francúzske a portugalské kolónie). Uplatňujú sa aj ostatné kresťanské a starobylé východné cirkvi (14,9 %). V ich rámci majú pomerne veľký význam kresťanské nezávislé cirkvi, afrokresťanské sekty a synkretické religie, ktoré sú často výsledkom spájania a prelinania prvkov kresťanstva s domácimi primárnymi religiami (napr. viac ako 10 % obyvateľstva tvoria v Benine, Keni, Svazijsku, Juhoafrickej republike a Zimbabwe). Z religiózno-geografického hľadiska možno Afriku rozdeliť do štyroch regiónov: severná Afrika, transsaharská zóna, rovníková a južná Afrika a ostrovná Afrika.

Religija	Počet vyznávačov (tis.)	podiel z počtu obyvateľov v %
Kresťanstvo	350 892	46,3 %
<i>Katolicizmus</i>	117 990	15,6 %
<i>Protestantizmus</i>	87 190	11,5 %
<i>Pravoslávie</i>	32 880	4,3 %
<i>Ostatné kresťanské religie</i>	112 832	14,9 %
Islam	306 606	40,4 %
Budhizmus	136	0,0 %
Judaizmus	290	0,0 %
Hinduizmus	2 378	0,3 %
Džinizmus	65	0,0 %
Sikhizmus	52	0,0 %
Taoizmus a konfuciánstvo	28	0,0 %
Primárne religie	90 365	11,9 %
Nové religie	27	0,0 %
Bahaizmus	2 263	0,3 %
Bez vyznania a ateisti	5 221	0,7 %
Ostatní	71	0,0 %
Počet obyvateľov	758 394	100,0 %

Prameň: upravené podľa Rinschedeho, 1999, s. 52.

Tabuľka č. 14: Počet vyznávačov jednotlivých religii v Afrike v r. 1997

Severná Afrika sa vyznačuje dominanciou islamu. Do regiónu patrí Egypt, Líbya, Tunisko, Alžírsko, Maroko so Západnou Saharou, Mauritánia a moslimské enklávy na východe Afriky - Džibutsko, Eritrea a Somálsko. Vo väčšine uvedených krajín tvoria moslimovia 96-99 % obyvateľstva, len v Egypte (90 %) a Eritrei (72 %) je ich podiel menší. Všade si vedúcu pozíciu udržiava sunnitský islam, reprezentovaný malikovskou právnou školou (horný Egypt, krajiny Maghribu), resp. šáfiovskou právnou školou (dolný Egypt, Somálsko, Eritrea a Džibutsko). V regióne pôsobia vplyvné islamské rády - senúsi v Líbyi a oáze Siva v Egypte a cháridžski ibaditi vo viacerých oázach v Alžírsku a Líbyi s berberským obyvateľstvom. Vo všetkých štátoch tohto regiónu žije kresťanská menšina, ktorá je početnejšia na území Západnej Sahary (13 % - takme všetko rímskokatolíci), Eritrei a Egypte, zväčša v mestách na pobrežiach. V Egypte tvoria kresťania 10 % obyvateľov. Ide predovšetkým o vyznávačov koptskej cirkvi koptských katolíkov, koptských evanjelikov, rímskokatolíkov, gréckokatolíkov, arménskych katolíkov a maronitov. Okrem toho tu žijú pravoslávni, najmä príslušníci gréckej menšiny (Alexandria a okolie). V Eritrei žijú vyznávači etiópskej cirkvi. Rímsko katolíci sa vyskytujú aj v ďalších štátoch danej oblasti a zväčša sú etnicky spätí s obyvateľstvom bývalých koloniálnych mocností, ovládajúcich kedysi tieto územia. Ide o Francúzov (Alžírsko, Tunisko, Mauritánia, Egypt, Džibutsko), Talianov (E-

trea, Džibutsko, Somálsko, Tunisko) a Španielov (Maroko, Západná Sahara). Protestanti tvoria malé skupiny v Egypte (presbyteriáni) a ostatných štátoch. V Maroku žije najpočetnejšia skupina sefardských židov spomedzi severoafrických krajín (cca 8 tis. vo veľkých mestách). Geograficky do regiónu severnej Afriky patrí aj Etiópia, ktorá má však úplne špecifickú religióznu štruktúru obyvateľstva a nedá sa zaradiť ani k jednému z vyčlenených regiónov. Veľká časť obyvateľstva (Amharovia, Gallovia a niektorí príslušníci iných etnik) sa hlási k monofyzitickej Etiópskej cirkvi (40 % - najmä v Adis Abebe a okolí a na väčšom území severne a severozápadne od hlavného mesta). Vo východnej a severnej časti krajiny je rozšírený sunnitský islam (45 %), ku ktorému sa hlásia Somálci, niektorí Gallovia a ďalšie národy. Z väčšej časti ide o vyznávačov hanafitskej vetvy sunnizmu. K primárnym religiam animistického typu sa hlási 12 % obyvateľov krajiny, žijúceho v juhozápadných oblastiach krajiny. Okrem týchto skupín žijú v Etiópii arménski gregoriáni, etiópski uniati, pravoslávni, rímskokatolíci a luteráni. Skupina etiópskych židov (falašov) bola začiatkom deväťdesiatych rokov presídlená do Izraelu.

Transsaharský región leží južne od severoafrického regiónu. V tejto oblasti dominuje islam, avšak značný vplyv si udržali primárne religie. Vyznáva sa sunnitský islam malikovského právneho smeru. Malý význam má kresťanstvo, pretože s výnimkou Čadu v žiadnej z krajín regiónu neprekračuje 10 %-ný podiel na počte obyvateľov. Do regiónu patrí Senegal, Gambia, Guinea-Bissau, Guinea, Sierra Leone, Libéria, Pobrežie slonoviny (Côte d' Ivoire), Mali, Burkina Faso, Niger, Čad a Sudán. Celý región pritom môžeme rozdeliť na dva subregióny: severný a južný. V severnom subregióne prevláda islam a značne rozšírené sú primárne religie. Do tohto subregiónu zaraďujeme Senegal (92 % moslimov), Gambiu (90 %), Guineu (85 %), Mali (90 %), Niger (80 %), Čad (50 %) a Sudán (70 %). Primárne religie sú tu, podobne ako v iných častiach subsaharskej Afriky, reprezentované jednak religiami animistického typu, ako aj religiami afrických národov (napr. Bambarov, Dogonov, Edov, Ašantov, Fonov, Jorubov a pod.). Vyznávači tradičných primárných religii sú sústredení v južnej časti Senegalu (tvoria celkovo 6 % obyvateľov štátu), západnej časti Gambie, juhovýchode Guinei a v južných častiach Mali (Dogonovia), Nigeru, Čadu a Sudánu. V ostatných častiach týchto krajín má prevahu sunnitský islam. Početnejšia kresťanská menšina žije v Čade (25 % - v južnej časti štátu). Kresťania v týchto krajinách sú zväčša katolíci, len v Gambii je počet katolíkov a protestantov vyrovnaný. Pravoslávni a uniati (maroniti, gréckokatolíci, koptskí katolíci) sa vyskytujú v Sudáne (najmä v Chartúme a Atbarahu). V južnom subregióne majú islam a tradičné primárne religie vyrovnané zastúpenie, pričom v rozsiahlejších územiach týchto krajín primárne religie významom islam predstihujú. Súčasťou južného subregiónu sú Guinea-Bissau, Sierra Leone, Libéria, Pobrežie slonoviny, Burkina Faso a Nigéria. Islam má väčší vplyv vo východnej časti Guinei-Bissau, severozápadnej a južnej časti Sierra Leone, na pravom

brehu rieky Loffa na severozápadnom okraji Libérie, v severozápadnej časti Pobrežia slonoviny a na severe Burkiny Faso. V ostatných častiach krajín dominujú primárne religie, ktorých podiely na náboženskej prislusnosti obyvateľstva sú v najvýraznejšie v Guinei-Bissau 51 %, Sierra Leone 30 %, Libérii 40 %, Pobreží slonoviny 18 % a v Burkiné 45 %. V uvedených krajinách žijú tiež kresťania, ktorí sa zväčša hlásia ku katolicizmu, v Sierra Leone a Libérii je viac protestantov (baptisti, metodisti, päťdesiatnici, anglikáni). V niektorých krajinách pôsobia synkretické afrokresťanské sekty (napr. Aladura v Nigérii, Pobreží slonoviny, Libérii), v Nigeri sú i afromoslimské sekty. *Nigéria* má z hľadiska religióznej štruktúry obyvateľstva prechodný charakter a čiastočne inklinuje k rovníkovej a južnej Afrike. Pestrá etnická štruktúra štátu podmienila vysokú náboženskú a kultúrnu diverzitu. Najväčšiu časť obyvateľov krajiny tvoria moslimovia (50 %), ku kresťanstvu sa hlási 40 % a k primárnym religiám 10 % obyvateľov. Moslimovia (Hausovia a Fulbovia) žijú v severnej časti krajiny, kresťania v juhovýchodnej časti krajiny a vyznávači primárných religii (Edovia a Jorubovia) v juhozápadnej časti Nigérie. Medzi kresťanmi (Ibovia) prevládajú protestanti (metodisti, presbyteriáni a baptisti). Ku katolicizmu sa hlási 5 % obyvateľov štátu. Rastie význam synkretických siekt (napr. Aladura, Cirkev cherubinov a serafínov a pod.).

Rovníková a južná Afrika je regiónom, v ktorom sa preplietajú vplyvy primárných religii s kresťanstvom. Primárne religie sú pritom na ústupe, kresťanstvo vďaka misionárskym aktivitám si neustále posilňuje svoje pozície. Región sa rozprestiera južne od Transsaharského regiónu. Zahŕňa aj územnú enklávu pri pobreží Guinejského zálivu, tvorenú Ghanou, Beninom a Togom (tu kresťania žijú najmä v pobrežnom páse pri Guinejskom zálive). Okrem toho do regiónu patrí Kamerun, Svätý Tomáš a Princov ostrov, Stredoafriická republika, Rovníková Guinea, Gabun, Kongo, Konžská demokratická republika, Angola, Namíbia, Juhoafrická republika, Lesotho, Svazijsko, Botswana, Zimbabwe, Zambia, Malawi, Mozambik, Tanzánia, Burundi, Rwanda, Uganda, Keňa a Madagaskar. Kresťanstvo prevyšuje význam primárných religii v nasledovných štátoch: Rovníková Guinea (89 % kresťanov), Svätý Tomáš a Princov ostrov (80 %), Gabun (75 %), Angola (53 %), Keňa (66 %), Tanzánia (45 %), Zambia (72 %), Namíbia (80 %), Juhoafrická republika (68 %), Lesotho (80 %), Svazijsko (60 %), Malawi (75 %), Rwanda (74 %), Burundi (67 %), Uganda (66 %) a Ghana (63 %). Druhú skupinu tvoria štáty s prevahou primárných religii nad kresťanstvom: Togo (70 % vyznávačov primárných religii), Benin (70 %), Stredoafriická republika (57 %), Botswana (51 %), Zimbabwe (74 %), Mozambik (50 %), Madagaskar (52 %) a Kamerun (40 %). Vyrovnaný pomer medzi kresťanstvom a primárnymi religiami je v Kongu a Konžskej demokratickej republike. Z kresťanských vetiev, v rovníkovej a južnej Afrike zastúpený katolicizmus a protestantizmus. Protestanti prevládajú v Ghane, Namíbii, Juhoafrickej republike (najmä v západnej časti krajiny), Svazijsku, Botswane, Zimbabwe, Malawi a na Madagaskare. V ostatných krajinách

majú prevahu katolíci. Medzi protestantmi majú prevahu vyznávači kalvinizmu (Juhoafrická republika, Kamerun, Ghana, Malawi, Madagaskar, Zimbabwe, Konžská demokratická republika a Togo). Anglikáni sú najmä v Ugande, Juhoafrickej republike, Keni, Burundi, Rwande, Zimbabwe a Tanzánii. Luteráni sú v Juhoafrickej republike, Tanzánii, Konžskej demokratickej republike, Namíbii (50 %). Žijú tu aj kongregacionalisti (Madagaskar, JAR), baptisti (Konžská demokratická republika, Tanzánia, Rwanda), päťdesiatnici (JAR), adventisti (Konžská demokratická republika), kvakeri (Keňa a Madagaskar) a iní. Malý počet pravoslávnych žije v Ugande, Konžskej demokratickej republike (v mestách Kinshasa a Lumumbaši), Tanzánii a Keni. Vo väčšine uvedených krajín pôsobia afrokresťanské sekty. Zo synkretických religii ako príklad možno uviesť kimbanguizmus (Kongo, Konžská demokratická republika). V mnohých krajinách je zastúpený sunnitský islam. Moslimovia žijú v Tanzánii (Zanzibar a pri pobreží Indického oceánu), Keni (pobrežie), Kamerune (pri hraniciach s Nigériou), Benine a Ghane (pri severných hraniciach), Malawi (na juhovýchode), Ugande (na juhovýchode v okolí Kampaly), Zambii (na severovýchode pri hraniciach s Tanzániou), Madagaskare (západné pobrežie) a Mozambiku (v severnej časti pobrežia Indického oceánu). Zväčša ide o sunnitov šáfiovského smeru, na Madagaskare sa vyskytujú aj šiitski izmailiti. V Juhoafrickej republike (Durban a okolie), Keni, Tanzánii a na Madagaskare (v mestách) žijú menšie skupiny hinduistov a v JAR sa vyskytujú židia (najmä v Johannesburgu a Pretórii). Prislusníci čínskej menšiny na Madagaskare vyznávajú budhizmus a konfucianstvo (žijú v Antananarive a Fianarantsoe).

Ostrovná Afrika zahŕňa ostrovné časti, ktoré patria k africkému svetadielu a vyznačujú sa prevahou kresťanstva alebo islamu. Do tohto regiónu patria Kapverdské ostrovy, Svätá Helena, Réunion, Seychelské ostrovy, Mauricius, Komory a Mayotte. Na Kapverdách, Réunione a Seycheloch prevládajú rímskokatolíci. Protestantov je veľmi málo. Na Réunione a Seycheloch žije nevelká skupina sunnitských moslimov šáfiovského smeru a hinduistov. Na *Svätej Helene* dominujú anglikáni, v menšej miere sa vyskytujú baptisti, adventisti siedmeho dňa a katolíci. Špecifickú pozíciu majú Komory a Mauricius. Pestrá religiózna štruktúra obyvateľstva *Maurícia* (spolu s ostrovom Rodriguéz a ďalšími ostrovčekmi) je podmienená etnickou diferenciáciou obyvateľstva. Najväčšiu skupinu obyvateľstva tvoria hinduisti (52 %), reprezentovaní indomauriciami. Kresťania (28,3 %) sú tvorení zväčša katíkmi, ku ktorým patria frankomauriciji. Protestantov (2,3 %) reprezentujú anglikáni (Angličania). Žije tu aj čínska menšina, ktorej členovia sa hlásia k budhizmu a konfucianstvu. Obyvatelia ostrova Rodriguéz sú zväčša katolíci. Na *Komorách* sa väčšina obyvateľstva hlási k sunnitskému islamu šáfiovského smeru (99,4 %). Malá skupina Peržanov a Jemenov vyznáva šiitsky islam (0,2 %), ku katolicizmu sa hlásia Francúzi (0,4 %). Zastúpení sú aj bahaisti (0,1 %). Na ostrove *Mayotte* (patrí Francúzsku) sú v prevahe moslimovia (96 %), menšinou sú rímskokatolíci (4 %).

8.3. Geografické aspekty religii v Ázii

Ázia je svetadielom s najpestrejšou religióznou štruktúrou obyvateľstva. Táto pestrosť je podmienená najmä tým, že v Ázii vznikli takmer všetky súčasné religiózne systémy, z ktorých mnohé sa rozšírili z Ázie na iné svetadiely (judaizmus, kresťanstvo, islam), iné zostali typickými ázijskými religiami. Ani jedna z religii nemá v Ázii výraznejšiu dominanciu. Svedčí o tom fakt, že najvyšší počet vyznáčov má islam, ku ktorému sa však hlási len 22,7 % obyvateľov Ázie. Na druhom mieste je hinduizmus (20,9 %), nasledujú taoizmus a konfuciánstvo (10,4 %), budhizmus (9,8 %) a kresťanstvo (8,2 %). Kresťanstvo má teda v Ázii najnižšie zastúpenie v kontexte ostatných svetadielov. Pomerne veľká skupina (20,2 %) sa hlási k bezkonfesijným (najmä v dôsledku ateizačnej politiky v Číne a Severnej Kórei). V Ázii možno zaznamenať relatívne vysoký podiel nových religii (2,7 %). Z hľadiska geograficko-religióznej diferenciácie možno Áziu rozčleniť do šiestich regiónov: juhozápadná Ázia, stredná Ázia, južná Ázia, juhovýchodná Ázia, Austronézia a východná Ázia.

Religia	Počet vyznáčov (tis.)	podiel z počtu obyvateľov v %
Kresťanstvo	289 784	8,2 %
<i>Katolicizmus</i>	111 215	3,1 %
<i>Protestantizmus</i>	44 654	1,3 %
<i>Pravoslávie</i>	15 403	0,4 %
<i>Ostatné kresťanské religie</i>	118 512	3,3 %
Islam	803 605	22,7 %
Budhizmus	348 559	9,8 %
Judaizmus	4 497	0,1 %
Hinduizmus	740 633	20,9 %
Džinizmus	3 946	0,1 %
Sikhizmus	21 464	0,6 %
Zoroastrizmus	268	0,0 %
Šintoizmus	2 611	0,1 %
Taoizmus a konfuciánstvo	368 091	10,4 %
Primárne religie	138 469	3,9 %
Nové religie	97 263	2,7 %
Bahaizmus	3 606	0,1 %
Bez vyznania a ateisti	715 593	20,2 %
Ostatní	65	0,0 %
Počet obyvateľov	3 538 454	100,0 %

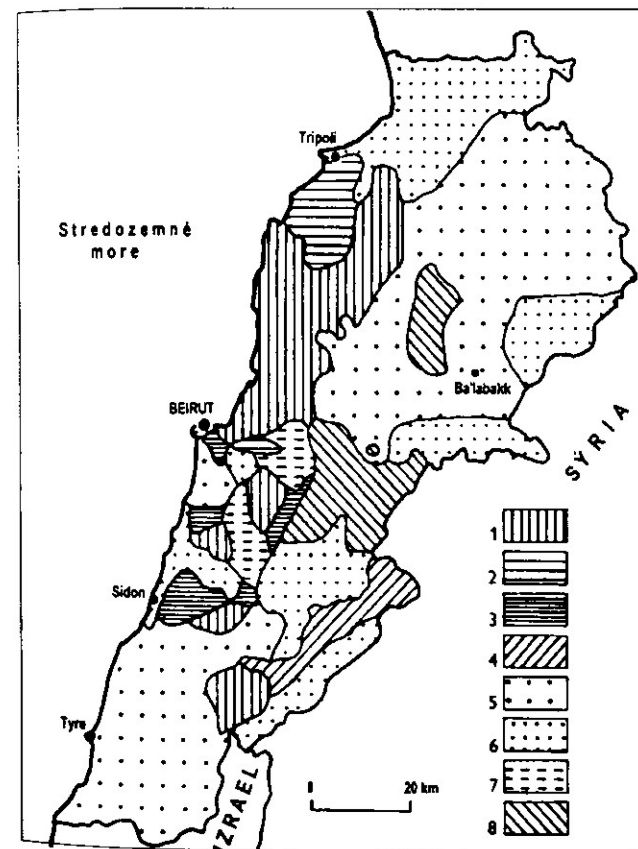
Prameň: upravené podľa Rinschedeho, 1999, s. 52.

* bez Ruska

Tabuľka č. 15: Počet vyznáčov jednotlivých religii v Ázii* v r. 1997

Juhozápadná Ázia zahŕňa územie s dominanciou islamu, ktorý má výraznú prevahu vo všetkých krajinách s výnimkou Cypru, Libanonu, Izraelu, Gruzínska a Arménska, kde je zastúpené kresťanstvo a judaizmus. Do regiónu patria tieto ďalšie krajiny: Turecko, Sýria, Jordánsko, Palestína, Saudská Arábia, Jemen, Katar, Omán, Spojené arabské emiráty, Kuvajt, Bahrajn, Irak, Azerbajdžan, Irán, Afganistan, Pakistan a Maledívy.

OBR. 31: Konfesiónalna štruktúra obyvateľstva Libanonu (podľa Fellmanna a kol. 1997), 1 - maroniti, 2 - pravoslávni, 3 - gréckokatolíci, 4 - maroniti a gréckokatolíci, 5 - šiiti, 6 - sunniti, 7 - drúzovia, 8 - drúzovia a pravoslávni.

Na Cypre majú prevahu pravoslávni (78 %), ktorých reprezentuje grécka väčšina obyvateľstva, obývajúca južnú a západnú časť ostrova. Na severovýchode žije turecká menšina, vyznávajúca sunnitský islam hanafitského smeru (18 %). Okrem toho sa na ostrove vyskytujú maroniti (Arabi), rímskokatolíci (potomkovia talianskych imigrantov) a arménski gregoriáni. Turecko patrí k rýdzo islamským krajinám (99,5 %). Prevažuje tu sunnizmus hanafitského smeru. K šiizmu a jezidizmu sa hlásia Kurdi (sekta Ahle hakk), žijúci na juhovýchode krajiny, ako aj Kizilbaşovia v Anatólii (aleviti). Malá časť obyvateľov (0,2 %) patrí ku kresťanstvu (pravoslávni, arménski katolíci a gréckokatolíci) a judaizmu. Špecifický charakter má religiózna štruktúra v dvoch zakaukazských štátoch. V Arménsku dominujú vyznávači arménskej gregoriánskej cirkvi (94 %). Menšia časť obyvateľstva sa radí k uniatom (arménskym katolíkom). Islam (5 %) vyznávajú príslušníci azerbajdžanskej a kurdskej menšiny. Prikláňajú sa k sunnitskému islamu šafiovského smeru a sčasti jezidizmu, u Azerbajdžancov sa vyskytuje aj šiizmus. V Gruzínsku majú prevahu pravoslávni (75 %), ktorí sa z väčšej časti hlásia ku gruzínskej pravoslávnej cirkvi (65 %), menšia časť k ruskej pravoslávnej cirkvi (10 %).

Sunnitský islam hanafitského smeru (10 %) vyznávajú Adžarovia (etnická skupina žijúca v juhozápadnej časti štátu) a Abcházci (žijúci na severozápade). K sunnitskému islamu šafiovského smeru sa hlásia Osetinci (žijú severozápadne od Tbilisi v oblasti Kaukazu). Pri hraniciach s Arménskom sú rozšírení arménski gregoriáni (8 %). *Azerbajdžan* je islamská krajina (93,4 %). K šiitskému islamu sa hlásia dve tretiny Azerbajdžancov, časť Kurdov a Talyšov (na juhu krajiny). Menšia časť Azerbajdžancov sú sunniti. K pravoslávny (2,5 %) patria príslušníci ruskej menšiny. V oblasti Náhorného Karabachu (na juhozápade štátu) žijú Arméni, ktorí sú príslušníkmi arménskej gregoriánskej cirkvi (3 %). Religiózný obraz krajiny dotvárajú židia (0,4 % - 30 tis.). Veľmi pestrú religióznu štruktúru obyvateľstva má *Libanon*. K islamu sa hlási 53 % obyvateľov a ku kresťanstvu 40 %. Avšak ani libanonskí kresťania, ani moslimovia nie sú jednoliatymi celkami, ale členia sa na množstvo cirkví a siekt. Medzi kresťanmi sú najpočetnejší maroniti (21 %), žijúci na pobreží Stredozemného mora severne od Bejrútu a sporadicky aj južne od hlavného mesta. Gréckokatolíci (3 %) žijú v južnom Libanone (na východ od Sidonu). Vyznávači pravoslávia (5 %) sú v severnom Libanone a Bejrúte. Arménski gregoriáni (2,5 %) sú reprezentovaní Arménmi, medzi ktorými sa vyskytujú aj arménski katolíci a protestanti a sú zväčša koncentrovaní do Bejrútu a jeho okolia. Malé percento obyvateľstva tvoria rímskokatolíci, jakobiti, presbyteriáni, anglikáni a adventisti siedmeho dňa. Libanonskí moslimovia sa delia na štyri skupiny: sunniti žijú na severe štátu, ale aj južne a juhovýchodne od Bejrútu, šiiti na juhu krajiny a v jej severovýchodnej časti, drúzovia žijú východne od Bejrútu v pohorí Šúf a alaviti (šiitska sekta) v severnom Libanone. Okrem týchto skupín žije v Libanone málo početná židovská komunita. V *Israeli* je štátnym náboženstvom judaizmus (80,1 %). Okrem ortodoxných judaistov žije v krajine mnoho chasidov a karaitov. Arabské obyvateľstvo vyznáva sunnitský islam (14,6 %), len malý počet patri k drúzom. Zastúpení sú aj kresťania (2,1 %), medzi ktorými je najviac gréckokatolíkov (žijú v Haife a Jaffe). Menej je rímskokatolíkov a maronitov. Ku kresťanom patria tiež pravoslávni, arménski gregoriáni a kopti. Na území Palestíny (pásmo Gazy, západný breh Jordánu a východný Jeruzalem) prevládajú sunniti (95 %), vyznávači judaizmu tvoria 5 % obyvateľov. *Sýria* je islamská krajina (88 %) s pomerne významnou kresťanskou menšinou (12 %). V štruktúre moslimského obyvateľstva dominujú sunniti šafiovského smeru (70 %). V menšej miere sa vyskytujú šiitski alaviti (12 % v Lázikiji a okolí) a drúzovia (3 %). Medzi kresťanmi sú zastúpení gréckokatolíci, arménski katolíci, príslušníci asýrskej cirkvi, chaldejskej cirkvi, pravoslávni a jakobiti. *Jordánsko* má podobnú štruktúru. Väčšina obyvateľstva sa hlási k islamu (96 %), zväčša k hanafitskému smeru sunnizmu. K šiizmu inklinujú imamitskí čečenski imigranti. Kresťania (4 %) sú reprezentovaní gréckokatolíckmi, arménskymi katolíckmi, rímskokatolíckmi, pravoslávny a v malej miere protestantmi. *Saudská Arábia* je doménou sunnitského islamu (99,5 %), a to najmä reformovaného hanbalovského smeru - wahhábizmu (rozšíreného v centrálnej a východnej časti krajiny) a šafiovského smeru na západe kraj

ny. Neveľká časť šiitov žije v Medine (imámiti) a v Mekke (zajdovci). Kresťanskú minoritu tvoria najmä pravoslávni a protestanti. V *Jemene* sú sunnitskí (53 %) a šiitski (46,9 %) moslimovia takmer rovnako zastúpení. V južnom Jemene majú prevahu sunniti šafiovského smeru, v severnom a severovýchodnom Jemene šiitski zajdovci. Žijú tu malé skupiny židov, kresťanov a hinduistov. *Omán* je islamskou krajinou (99 %), pričom najrozšírenejší je cháridžovský smer a jeho umiernenější ibádovská vetva. Štvrtina obyvateľov sa hlási k sunnitom hanbalovského a šafiovského smeru. Žijú tu aj šiitski imámiti (perzská menšina), izmailiti (pakistanskí imigranti) a v malej miere hinduisti. V *Spojených arabských emirátoch* dominuje sunnizmus (81 %), reprezentovaný wahhábizmom a málikovskou vetvou. K šiitom (14 %) sa hlásia imámiti (chazarské a berberské obyvateľstvo). Žije tu aj kresťanská minorita (3 %) a hinduisti. *Katar* sa vyznačuje prevahou sunnitského wahhábizmu (95 %), v malej miere sa tu vyskytujú šiitski imámiti. Okrem toho tu žije kresťanská (3 %) a hinduistická (2 %) menšina. V *Bahrajne* majú väčšinu šiiti (75 %), reprezentovaní imámitmi. K sunnitom málikovského smeru patrí 25 % obyvateľov, zväčša kočovníkov a imigrantov z Pakistanu. *Kuvajt* je väčšinou islamský (85 %). Tesnú prevahu majú sunniti málikovskej vetvy (45 %) nad šiitmi (40 %) - imámitmi (zväčša imigranti z Iránu a Iraku) a izmailitmi (imigranti z Indie a Pakistanu). V Kuvajte žijú aj kresťania (8 %) - najmä pravoslávni, jakobiti a protestanti. Okrem nich sú tu hinduisti. *Irak* je islamská krajina (97 %) s prevahou šiitov (65 %), z veľkej časti imámitov, ktorí sú koncentrovaní v juhovýchodnej časti krajiny. Sunniti hanafitského smeru (32 %) žijú vo veľkých mestách a na východe a severe krajiny, vrátane Kurdistanu. Malá časť obyvateľstva (3 %) sa hlási ku kresťanstvu (Asýrčania a časť Arabov) - sýrski katolíci, chaldejci, maroniti, arménski katolíci a rímskokatolíci a vyznávači asýrskej cirkvi. Religiózný obraz dotvárajú jezidi a vyznávači mandeizmu (Kurdi na severe krajiny). V *Iráne* majú šiiti výraznejšiu prevahu (89 %) ako v Iraku. Ide o imámitov, aliilahov a izmailitov. K sunnitom (10 %) patria Kurdi, Arabi, Beludžovia a Turkméni. V krajine žije väčší počet judaistov (25 tis.), jezidov (časť Kurdov) a vyznávačov zoroastrizmu (najmä v mestách Teherán, Kermán, Yazd a Širáz). *Pakistan* má prevahu sunnitov hanafitského a v menšej miere málikovského smeru (77 %). K šiizmu inklinuje 20 % obyvateľov, pričom ide o imámitov a izmailitov (časť Pandžábčanov, Gudžarátčanov a Beludžanov). Nachádzajú sa tu i vyznávači zoroastrizmu a hinduizmu (1,5 %). Protestantizmus reprezentujú prívrženci pakistanskej cirkvi, ktorá združuje presbyteriánov, anglikánov, metodistov a luteránov. *Afganistan* sa vyznačuje prevahou sunnitov hanafitského smeru (84 %). Šiizmus (15 %) reprezentujú Hazarovia a niektoré iné menšie etnické skupiny, žijúce v centrálnej časti krajiny na západ, severozápad a juhozápad od Kábulu. V menšom počte tu žijú hinduisti. *Maledivy* sú charakterizované úplnou dominanciou sunnitského islamu.

Stredná Ázia zahŕňa územie štátov, ktoré boli do r. 1991 súčasťou Sovietskeho zväzu. Sú to zväčša islamské krajiny s významným podielom kresťanstva (pravoslávia) a s menším výskytom ďalších religii a bezkonfesijných. Tí sú produktom procesu násilnej ateizácie počas komunistického obdobia. Do tohto regiónu zaradíme Kazachstan, Uzbekistan, Turkménsko, Kirgizsko a Tadžikistan. *Kazachstan* je krajina s miernou prevahou moslimského obyvateľstva (47 %) nad pravoslávny obyvateľstvom (44 %). Moslimovia prevažne inklinujú k sunnitskému islamu hanafitského smeru. Pravoslávie vyznávajú príslušníci početnej ruskej a ukrajinskej menšiny, ktorí sú koncentrovaní v severnej a severovýchodnej časti krajiny a v Alma-Ate. K protestantom (2 %) sa hlásia najmä príslušníci nemeckej menšiny, tiež zväčša osídlení na severe Kazachstanu. V krajine možno zaregistrovať aj židovskú komunitu (15 tis.). *Uzbekistan* sa vyznačuje výraznejšou prevahou moslimského obyvateľstva (88 %). Podobne ako v Kazachstane, aj tu dominujú sunniti hanafitského smeru. K pravoslávii (9 %) sa zaradujú príslušníci ruskej menšiny, koncentrujúci sa do Taškentskej kotliny. Žije tu početná skupina židov (35 tis.). *Turkménsko* má veľmi podobné proporcie medzi sunnitmi (89 %) a pravoslávnyimi (9 %). Pravoslávni sú aj tu reprezentovaní Rusmi, žijúcimi v Aščabade a iných väčších mestách. Časť turkménskych Kurdov vyznáva šiizmus. K židom sa hlási len veľmi malá skupina obyvateľov (1,2 tis.) Turkménska. *Kirgizsko* je prevažne islamská krajina (75 %). Moslimovia inklinujú k sunnizmu hanafitského smeru. K pravoslávii (20 %) sa hlásia príslušníci ruskej a ukrajinskej menšiny, žijúci v mestách v severnej časti v predhoriach Ťan-Šanu (Biškek, Tokmak). Počet židov nie je veľmi vysoký (4,5 tis.). *Tadžikistan* je charakterizovaný dominanciou sunnitského islamu (85 %). Časť Tadžikov sa hlási k šiizmu (5 %), najmä sekte izmailitov, ktorá má prívržencov žijúcich na úpätí Pamíru. V Tadžikistane je ruská menšina početne najmenšia spomedzi krajín strednej Ázie. Jej príslušníci (3,5 %) sa hlásia k pravoslávii. Väčšina z nich žije v Dušanbe.

Južná Ázia je regiónom, v ktorom dominuje hinduizmus. Čiastočne sa však o vplyv delí s budhizmom, džinizmom, sikhizmom a islamom. V regióne sa vyskytuje aj kresťanstvo, pársizmus a iné religie. Zaradíme do neho Indiu, Nepál, Bhután, Bangladéš a Srí Lanku. *India* je kolískou viacerých religióznych systémov, čo sa odzrkadľuje v pestrej konfesijnej štruktúre obyvateľstva. Väčšinu obyvateľov tvoria hinduisti (79 %). Hinduizmus prevláda vo väčšine indických štátov. V menšine je len v štátoch Džammú a Kašmír, Nagaland, Pandžáb a Meghálaj. V rámci hinduistických smerov je najviac rozšírený višnuizmus. V Tamilnáde, Urise a Ássáme prevláda šivaizmus, ktorý vyznáva aj značná časť obyvateľov Karnátaky, Kéraly a Biháru. V týchto štátoch sa uplatňuje aj šaktizmus. Moslimovia (14 %) sú rozptýlení v celej krajine. Najvyšší podiel majú v štáte Džammú a Kašmír, kde tvoria 2/3 obyvateľstva. Značnú zastúpenie majú aj v Ássáme, Západnom Bengálsku, Kérale, Uttarpradéši a na Lacca divoch. Viac ako 90 % indických moslimov inklinuje k hanafitskému smeru sunniz

mu, v Kérale dominuje šáfiovský smer a v niektorých oblastiach Uttarpradéšu a Západného Bengálska sa možno stretnúť s wahhábizmom. V Indii jestvujú viaceré sunnitské sekty. Šiitov je menej a sú sústredení do miest (Hajdarábad, Bombaj), v menšej miere žijú v Gudžaráte, Uttarpradéši a Kašmíre. Kresťania (2,4 %) zaznamenávajú najhojnejší výskyt na juhu Indie, najmä v štátoch Kérala, Tamilnád a Andhrapradéš. Ďalšou oblasťou kresťanov je východná India (Nagaland, Mizoram a Meghálaj), Andamanské a Nikobarské ostrovy. Kresťania v Indii sa členia do dvoch základných skupín. Prvú tvoria potomkovia raných indických kresťanov - dnes príslušníkov uniatskej chaldejskokatolíckej sýrsko-malabarskej cirkvi a sýrskokatolíckej sýrsko-malankarskej cirkvi, ako aj príslušníkov viacerých jakobitských (monofyzitických) cirkví a neonestoriánskej chaldejsko-sýrskej cirkvi. Druhá skupina kresťanov sa sformovala nedávno (19. - 20. storočie) a združuje Indov, ktorí sa priklonili ku kresťanstvu. Patria k nim rímskokatolíci (žijúce v regiónoch Goa, Daman a Diu, Dádra a Nagarávali - teda na bývalých portugalských koloniálnych územiach a v Sikkime). V Indii žijú aj protestanti (severoindická cirkev, juhoindická cirkev, luteráni, mennoniti, baptisti a päťdesiatnici). Ďalšou religiou Indie je sikhizmus (2 %). Sikhovia sú sústredení v Pandžábe a sčasti i v Harijáne, Rádžastáne, Himačalpradéši a Uttarpradéši. Džinisti (0,5 %) sú usídlení v Gudžaráte, Maharástre a Rádžastáne. Pársovia sa vyskytujú v Bombaji a okolí. K budhizmu sa hlási len 0,7 % obyvateľov Indie. Najviac budhistov (0,7 %) žije v Arunačalpradéši a Maharástre. V Sikkime a pri tibetskej hranici v Kašmíre sa vyskytuje lamaizmus, kde ho vyznávajú Ladakovia. V Indii žije aj malý počet židov (6 tis.). Vyznávači primárnych religii tvoria väčšie podiely v Meghálaji a Arunačalpradéši. *Nepál* je krajina s najvyšším podielom hinduistov na svete (89 %) a jediným štátom, kde je hinduizmus oficiálnym štátnym náboženstvom. Menšia časť obyvateľov (Bhutiovia a časť Šerpov) vyznáva mahajánový budhizmus (5 %). K lamaizmu inklinujú Gurangovia a určité skupiny Šerpov. K islamu sa hlásia 3 % obyvateľov, zväčša na juhu krajiny. V Nepále žije malý počet kresťanov a vyznávačov primárnych religii. V *Bhutáne* prevláda lamaizmus (75 %) nad hinduizmom (25 %). *Bangladéš* sa vyznačuje prevahou islamu (88 %). Moslimovia sú zväčša prívržencami hanafitského smeru sunnizmu, v malej miere tu žijú aj členovia sunnitskej sekty ahmadie a šiitski imámiti. K hinduizmu inklinuje 11 % obyvateľov štátu. Mahajánový budhizmus je religiou tibetsko-barmských etník, žijúcich na juhovýchode krajiny pri hraniciach s Mjanmarskom. Malá skupina obyvateľstva vyznáva kresťanstvo (katolicizmus i protestantskú bangladéšsku cirkev). *Srí Lanka* sa vyznačuje prevahou budhizmu (70 %). Hinajánový budhizmus vyznáva sinhálska väčšina obyvateľstva, sústredená v centrálnej a južnej časti ostrova. Druhú početnejšiu skupinu tvoria šivaistickí hinduisti (15 %), ktorých reprezentujú Tamilci, žijúci na severe a severovýchode. Medzi týmito skupinami dochádza k častým politickým i ozbrojeným konfliktom. V štáte je zastúpený islam (7 %), ku ktorému inklinujú cejlónski Mauri a Malajci (žijú v Kolombe a okolí). V hlavnom meste a jeho okolí, na západe a severozápade ostrova je sústre-

inklinujú príslušníci čínskej menšiny. V Indonézii sa uplatňujú aj niektoré ezoterické hnutia (Subud). V *Singapore* sa najväčšia časť obyvateľstva (54 %) hlási k budhizmu, konfucianstvu a taoizmu. Tieto religiózne systémy reprezentujú príslušníci dominantnej čínskej skupiny obyvateľstva. Moslimovia tvoria 15,4 % obyvateľov štátu a sú zastúpení Malajcami a imigrantmi z Indonézie, Pakistanu a Bangladéša. Malajci a Indonézania vyznávajú sunnitský islam šáfiovského smeru, Pakistanci a Bengálci sunnitský islam hanafitského smeru. V *Singapore* žijú tiež hinduisti (3,8 %), zväčša prívrženci šivaizmu. Niektorí Indovia sa hlásia k sikhizmu. Ku kresťanstvu (12,5 %) sa hlásia imigranti z Filipín, časť Číňanov, Európania, euročínski miešanci. Najviac z nich inklinuje k protestantizmu (metodisti, anglikáni, presbyteriáni), menšiu časť tvoria rímskokatolíci a nepočetnou skupinkou sú arménski gregoriáni. *Brunei* je zväčša islamská krajina (67 %), reprezentovaná domácim brunejským obyvateľstvom. Druhú skupinu tvoria budhisti (13 %), zväčša čínski imigranti. Ku kresťanom sa hlási 10 % obyvateľstva štátu (anglikáni, metodisti a katolíci). Zvyšná časť obyvateľov (10 %) vyznáva primárne religie animistického typu. *Filipíny* sú jedinou krajinou v regióne s prevahou kresťanstva (92 %). V rámci kresťanských vierovyznaní hrá najdôležitejšiu úlohu katolicizmus (83,6 %). Menšia časť obyvateľov inklinuje k protestantizmu (9 %), medzi ktorými sú najpočetnejší aglipajáni (príslušníci Filipínskej nezávislej cirkvi). Islam (5 %) je rozšírený v južnej časti Filipín, najmä na ostrovoch Mindanao a Sulu. Ide o sunnitských moslimov šáfiovského smeru, ktorí sú v ostrých konfliktoch s centrálnou vládou. Malá časť obyvateľstva, najmä čínskeho pôvodu (žijúca v Manile a okolí), sa hlási k budhizmu (1 %). V prostredí horských etníc vo vnútrozemí Luzonu a Mindanaa sa udržali ešte primárne religie animistického typu (2 %). *Vianočný ostrov* (pod správou Austrálie) sa vyznačuje prevahou budhizmu (55 %). Menšiu časť obyvateľstva tvoria kresťania (15 %), moslimovia (10 %) a iné religiózne skupiny. Na *Kokosových ostrovoch* (pod správou Austrálie) dominujú sunnitskí moslimovia (57 %). Kresťania tvoria 22 %. Zastúpené sú i iné religie.

Východná Ázia sa vyznačuje silným vplyvom budhizmu, ktorý sa tu preplietá s vplyvom pôvodných miestnych religii (konfucianstvom, taoizmom a šintoizmom) a v jeho západnej časti aj s vplyvom islamu. Do regiónu zaraďujeme Čínu, *Tchajwan*, Mongolsko, *Kórejskú ľudovo-demokratickú republiku*, Južnú Kóreu a Japonsko.

V *Číne* sú rozšírené najmä tri religiózne systémy - budhizmus, konfucianstvo a taoizmus. Typickou črtou čínskeho obyvateľstva je multikonfesionalita, čiže jeden človek často vyznáva a vykonáva obrady v rámci viacerých religii. To problematizuje štatistické podchytenie náboženskej štruktúry obyvateľstva Číny. Vzhľadom na to, že oficiálne sa v Číne realizuje ateizačná politika, značná časť obyvateľstva (podľa niektorých odhadov až 71 %) sa hlási k bezkonfesijným. Konfucianstvo a taoizmus vyznávajú takmer výlučne Číňania, kým mahajánový budhizmus okrem Číňanov a kórejská menšina (provincie Ťi-lin a Chej-lung-t'iang). Lamaizmus sa vyskytuje

v Tibete a vyznávajú ho taktiež Mongoli (Vnútorne Mongolsko na severe a Ujgurská autonómna oblasť na severozápade), Tajovia a ďalšie etniká v južnej Číne (provincia Jün-nan). Sunnitský islam je rozšírený najmä v severozápadnej a západnej časti Číny (Ujgurská autonómna oblasť). K šiizmu inklinujú pamírski Tadžikovia (izmailiti). Určitý význam má kresťanstvo, pričom dominujú rímskokatolíci (2 mil.), protestantov je menej (700 tis.). Ku kresťanstvu sa hlásia hlavne Číňania - príslušníci národnosti Chan, ale vyšší stupeň kristianizácie je možné zaregistrovať aj v juhozápadnej Číne (Kačjinovia, Miaovia), v Hongkongu a Macau. V prostredí etníc južnej Číny sa zachovali mnohé tradičné primárne religie (Čuangovia, niektorí Miaovia a Jaovia, Iovia, Tchu-t'iaoovia, Chanovia, Kaošanovia). V severnej časti krajiny sa vyskytuje šamanizmus (Mandžuovia, Dahurovia). Malá skupina hinduistov žije v kozmopolitnom Hongkongu. Podobnú štruktúru obyvateľstva ako Čína má *Tchajwan*. Ku konfucianstvu, taoizmu (48,5 %) a budhizmu (43 %) sa hlási drvivá väčšina obyvateľov ostrova. Žijú tu aj menšie skupiny kresťanov (7,4 %) a moslimov (0,5 %). *Mongolsko* sa vyznačuje podobne ako Čína dlhotrvajúcou ateizačnou politikou, čo sa odzrkadľuje v existencii početnej skupiny bezkonfesijných. Z veriacich obyvateľov štátu najviac inklinuje k lamaizmu (90 %). V západnej časti štátu sa vyskytujú sunniti (4 % - Tuvania a Kazachovia). V malej miere sa v Mongolsku uplatňuje šamanizmus. *Kórejská ľudovo-demokratická republika* je známa prísnu ateizačnou politikou, ktorá neumožňuje slobodnú aktivitu náboženských spoločností a cirkvi. Existujúce a vládou podporované cirkvi (napr. Juche) majú zväčša len propagandistický charakter a majú vytvárať ilúziu náboženskej slobody. Najpočetnejšia je skupina bezkonfesijných (68 %). Tradične sa na tomto území uplatňuje mahajánový budhizmus (1,7 %), konfucianstvo a taoizmus (15 %) a v malej miere i kresťanstvo (0,9 %). Špecifický charakter majú rozličné kórejské synkretické sekty (14 %), ktoré vznikli na báze šamanizmu, konfucianstva, taoizmu, budhizmu a kresťanstva. Najznámejšie sú sekty čchondogjo a taečengjo. *Južná Kórea* má zmiešaný charakter, pričom takmer rovnaký vplyv tu má kresťanstvo (49 %) a mahajánový budhizmus (47 %). Okrem mahajány sa uplatňuje aj zen-budhizmus a rozličné sekty (wompulgio, chongtogyo). Vyskytuje sa aj konfucianstvo (3 %) a šamanizmus. Medzi kresťanmi prevládajú protestanti (presbyteriáni, metodisti a baptisti), menej je rímskokatolíkov. Značnú úlohu hrajú synkretické sekty (čchondongjo, taečengjo a wompulgio). *Japonsko* je územím, kde sa prelína vplyv šintoizmu (39,5 %) a budhizmu (38 %), pričom podobne ako v Číne sa možno stretnúť s multikonfesionalitou. Veľkú úlohu tu hrajú aj šintoistické sekty, z ktorých mnohé sú dosť vzdialené od ortodoxného šintoizmu a majú synkretický charakter. K najväčším patria sekta Tenrikjó, ktorá je od r. 1970 považovaná za samostatnú cirkev, a ďalej sekty Sekai Kjúseikjó, Tzumo Ojaširo a pod. V rámci budhistických siek je najväčšia Džódošinšú. Populárne sú zen-budhistické sekty. Kresťanstvo (4 %) má v Japonsku menšie zastúpenie. Pomer katolíkov a protestantov je zhruba vyrovnaný. Veľmi malá skupina obyvateľov vyznáva pravoslávie. Medzi protestantmi majú naj-

vyššie zastúpenie Zjednotená Kristova cirkev v Japonsku (združuje presbyteriánov, metodistov, kongregacionalistov a baptistov). Tradičné primárne religie sa zachovali na ostrove Hokkaidó, kde žije malá skupina Ainuov (šamanizmus) - pôvodných obyvateľov japonského súostrovia.

8.4. Geografické aspekty religii v Austrálii a Oceánii

Územie Austrálie a Oceánie sa z väčšej časti stalo oblasťou rozšírenia kresťanstva (67 %). Spomedzi jednotlivých kresťanských vetiev je vplyv katolicizmu (26,5 %) takmer vyrovnaný s vplyvom protestantizmu (21,5 %) a ostatných kresťanských religii a synkretických učení a siekt (16,6 %). Malý význam má pravoslávie (2,4 %). Ostatné náboženstvá nemajú vplyv porovnateľný s kresťanstvom. Značná časť obyvateľstva je bez vyznania (12,4 %) alebo sa hlási k iným religiiám. Z hľadiska religiozno-geografickej diferenciacie možno vyčleniť tieto regióny: Austrália a Nový Zéland, Papua a Melanézia, Mikronézia a Polynézia.

Religija	Počet vyznávačov (tis.)	podiel z počtu obyvateľov v %
Kresťanstvo	19 480	67,0 %
<i>Katolicizmus</i>	7 710	26,5 %
<i>Protestantizmus</i>	6 253	21,5 %
<i>Pravoslávie</i>	695	2,4 %
<i>Ostatné kresťanské religie</i>	4 822	16,6 %
Islam	238	0,8 %
Budhizmus	191	0,7 %
Judaizmus	94	0,3 %
Hinduizmus	361	1,2 %
Taoizmus a konfucianstvo	85	0,3 %
Primárne religie a spirítizmus	256	0,9 %
Nové religie	27	0,1 %
Bahaizmus	73	0,3 %
Bez vyznania a ateisti	3 610	12,4 %
Ostatní	4 660	16,0 %
Počet obyvateľov	29 075	100,0 %

Prameň: upravené podľa Rinschedeho, 1999, s. 52.

Tabuľka č. 16: Počet vyznávačov jednotlivých religii v Austrálii a Oceánii v r. 1999

Austrália a Nový Zéland - v tomto regióne prevláda kresťanstvo a v jeho rámci protestantizmus. Pomerne významná skupina obyvateľov sa hlási k bezkonfesijným religiiám. Austrália je prevažne kresťanská krajina (73 %), pričom prevahu má protestantizmus (47 %) nad katolicizmom (26 %). Pomerne veľká skupina obyvateľstva sa zaradila

medzi bezkonfesijných (12,7 %). Medzi protestantmi sú najpočetnejší anglikáni (34 % z celkového počtu obyvateľov štátu). Nasledujú metodisti a presbyteriáni. Ostatné protestantské skupiny sú menej početné. Austrália je typickým príkladom krajiny s veľkým prílivom imigrantov, u ktorých je náboženské vierovyznanie výrazne späté s etnickým pôvodom. K anglikanizmu a metodizmu inklinujú potomkovia imigrantov z Anglicka (anglikáni majú dominantné postavenie v Novom Južnom Walesu, Západnej Austrálii a Tasmánii, kým metodisti sú početnejší v Južnej Austrálii). Imigranti zo Škótska sa hlásia k presbyteriánom (najmä Victoria a Queensland). K luteránstvu majú blízko potomkovia nemeckých imigrantov (Južná Austrália), k pravoslávii potomkovia gréckych imigrantov. Rímskokatolíci sú zväčša potomkovia írskych imigrantov. Kozmopolitný charakter Austrálie dotvárajú hinduisti, moslimovia, budhisti a vyznávači ďalších religii (13,6 %). V rámci tejto skupiny žije v Austrálii početná židovská komunita (100 tis.). Primárne religie (0,7 %) si udržali svoje pozície v prostredí pôvodných obyvateľov Austrálie (Aborigénov), ktorí sa koncentrujú do centrálnej a severozápadnej Austrálie. Ide zväčša o religie animistického typu a totemizmus. Aborigéni žijúci v hustejšie osídlených a urbanizovaných územiach boli už kristianizovaní. *Nový Zéland* je podobne ako Austrália predovšetkým kresťanskou krajinou (80 %). Pomerne vysoké zastúpenie majú bezkonfesijní (19,7 %). V rámci kresťanstva dominuje protestantizmus. Najviac protestantských veriacich sa hlási k anglikánom (22 %), presbyteriánom (16 %) a metodistom (4 %). Menší počet vyznávačov má baptizmus a ostatné protestantské denominácie. Vyskytuje sa tu i mormonizmus. Rímskokatolíci tvoria 14,8 % obyvateľstva. Pôvodné obyvateľstvo Nového Zélandu - Maori - vyznávajú zväčša kresťanstvo. Časť z nich inklinuje k mormonizmu a k tichomorsko-kresťanským synkretickým sektám a hnutiam (Ratana a Ringatu).

Papua a Melanézia je regiónom, kde sa popri dominujúcom kresťanstve možno stretnúť s vyznávačmi miestnych kultov, tichomorsko-kresťanských synkretických hnutí a siekt a nových religii. Oblasť zahŕňa Papuu-Novú Guineu, Šalamúnove ostrovy, Vanuatu, Novú Kaledóniu, Fidži a Norfolk. *Papua-Nová Guinea* sa vyznačuje prevahou kresťanstva (97,6 %). V rámci kresťanstva dominuje protestantizmus, ktorý je reprezentovaný luteranizmom (16 %), anglikanizmom (5 %), evanjelickou alianciou (4 %) a inými, zväčša unionovanými protestantskými cirkvami. K rímskokatolíckej cirkvi sa hlási 22 % obyvateľov štátu. Vo vnútrozemí žijú značne rozdrobené skupiny etník (2,5 %), vyznávajúce miestne kulty (animizmus, manaizmus, totemizmus, kargo a pod.). Na *Šalamúnových ostrovoch* dominujú kresťania (96,7 %). Z veľkej časti ide o protestantov (77,5 %), pričom zastúpení sú unionovaní protestanti, anglikáni a adventisti siedmeho dňa. Rímskokatolíci (19,2 %) žijú najmä na ostrovoch Guadalcanal a Choiseul. Malá časť obyvateľstva inklinuje k miestnym kultom (manaizmus, animizmus) a určitá časť sa hlási k bahaizmu (0,4 %). Na *Vanuatu* (Nové Hebridy)

majú prevahu protestanti (61,7 %), z ktorých najviac pripadá na presbyteriánov (36,7 %), anglikánov (15 %) a adventistov siedmeho dňa (6,2 %). Rímskokatolíci tvoria 15 % obyvateľstva. Udržali sa tu miestne kulty (animizmus, manaizmus, kargo a pod.), ku ktorým inklinuje 22 % obyvateľov. Čínska a vietnamská menšina sa hlási k budhizmu. *Nová Kaledónia* sa ako zámorské teritórium Francúzska vyznačuje prevahou rímskokatolíkov. Protestanti (kalvíni) žijú na súostroví Loyauté. Menšie skupiny tvoria moslimovia (Javánci) a budhisti (Vietnamci). Vyskytuje sa i kult kargo. *Fidži* vzhľadom na svoju pestrú etnickú štruktúru obyvateľstva má aj značne diferencovaný religiózny obraz. Väčšinu obyvateľov tvoria kresťania (52 %), z ktorých je najviac metodistov (37 %) a rímskokatolíkov (9 %). Veľkú skupinu obyvateľov tvoria imigranti z Indie, ktorí vyznávajú hinduizmus (38 %) a v menšej miere sikhizmus (1 %). Menší počet indických imigrantov a ich potomkov inklinuje k islamu (8 %). Na ostrove *Norfolk* (austrálske teritórium) majú prevahu anglikáni (39 %), menšinou sú rímskokatolíci (11 %), adventisti siedmeho dňa (4,4 %), kongregacionalisti (16 %) a iní.

Mikronézia a Polynézia tvoria rozsiahly región, zahŕňajúci viaceré súostrovia v Tichom oceáne, na ktorých zväčša prevláda protestantizmus, ktorý sa delí o vplyv s katolicizmom. Zastúpenie katolíkov je výraznejšie v Mikronézii, kým v Polynézii je prevaha protestantizmu omnoho výraznejšia. Do regiónu zaradujeme Palau, Severné Mariany, Guam, Marshallove ostrovy, Federatívne štáty Mikronézie, Nauru, Kiribati, Tuvalu, Tokelau, Samou, Americkú Samou, Wallis a Futunu, Tongu, Niue, Cookove ostrovy, Francúzsku Polynéziu, Pitcairnove ostrovy, Veľkonočný ostrov a Havajské ostrovy. Na *Palau* dominujú kresťania (65,4 %), z ktorých najviac pripadá na rímskokatolíkov (40 %). K protestantom (24,7 %) patria najmä adventisti siedmeho dňa. Zastúpení sú Svedkovia Jehovovi. Štvrtina obyvateľov inklinuje k primárnym religiám (modekneizmus). *Severné Mariany* sú zväčša rímskokatolícke. Menšinu tvoria protestanti (anglikáni) a vyznávači miestnych kultov. Na ostrove *Guam* (podobne ako Severné Mariany pod správou USA) taktiež prevládajú rímskokatolíci nad protestantmi (baptistami). *Marshallove ostrovy* sa vyznačujú výraznou dominanciou protestantov (90,1 %). Rímskokatolíci tvoria 8,5 % a ostatní 1,4 % obyvateľov republiky. *Federatívne štáty Mikronézie* (zahŕňajú členské štáty Chuuk, Yap, Pohnpei a Kosrae) sa vyznačujú miernou prevahou katolicizmu (50 %) nad protestantizmom (47 %). Na *Nauru* je pomer opačný. Viac je protestantov (60 %) ako rímskokatolíkov (30 %). Okrem toho tu žije čínska menšina, inklinujúca k budhizmu, konfucianstvu a taoizmu (8 %). Malá časť obyvateľov vyznáva miestne kulty. *Kiribati* sa vyznačuje miernou prevahou rímskokatolíkov (53 %). Protestantizmus (40 %) reprezentujú kongregacionalisti a adventisti siedmeho dňa. Žijú tu aj vyznávači bahaizmu (2,4 %), mormonizmu (2 %) a budhizmu (čínska menšina). *Tuvalu* je doménou protestantizmu (97 %) pričom dominantné postavenie má kongregacionalistická tuvalská cirkev (96 %). Minoritami sú adventisti siedmeho dňa (1 %), bahaisti (1 %) a rímskokatolíci (0,2 %).

Na *Tokelau* (polynézske zámorské teritórium Nového Zélandu) tvoria väčšinu protestanti (70 %), kým katolíci sú v menšine (28 %) a žijú na ostrovoch Nukunonu a sčasti Fakaofu. *Západná Samoa* je prevažne protestantská (71 %), pričom ide o kongregacionalistov (Londýnska misijná spoločnosť), metodistov a adventistov siedmeho dňa. Rímskokatolíci (22,3 %) tvoria významnú skupinu obyvateľov. Zastúpení sú tiež mormóni a vyznávači iných religii. *Americká Samoa*, ktorá zahŕňa východnú Samou a patrí pod správu USA, je prevažne tiež protestantská (80 %) s dominantným podielom kongregacionalistov. Rímskokatolíci tvoria 20 % obyvateľstva. Francúzske zámorské teritórium *Wallis a Futuna* sa od okolitých teritórií líši úplnou dominanciou rímskokatolíkov (100 %). V kráľovstve *Tonga* prevládajú protestanti (77 %), najmä metodisti. Ku katolicizmu sa hlási 15 % obyvateľov. Zastúpení sú vyznávači bahaizmu (4 %), mormóni a iní. Na *Niue* (voľne asociované územie s Novým Zélandom) žijú protestanti (85 %), z ktorých najviac tvoria kongregacionalisti, späť s aktivitami Londýnskej misijnej spoločnosti. Z iných vyznaní tu žijú rímskokatolíci, mormóni, Svedkovia Jehovovi a adventisti siedmeho dňa. *Cookove ostrovy* (voľne spojené s Novým Zélandom) sa vyznačujú prevahou protestantov nad katolíkami. *Francúzska Polynézia* je územím s prevahou protestantizmu (54 %). Pomerne početní sú rímskokatolíci (30 %). V menšej miere tu žijú mormóni, budhisti a konfuciáni (príslušníci čínskej menšiny). *Pitcairnove ostrovy* (patriace Veľkej Británii) sú okrem Adamstownu neosídlené. V Adamstowne (46 obyv. v r. 1998) žijú potomkovia vzbúrencov z anglickej lode Bountu a dovezených polynézskejších žien, ktorí sú výlučne adventistami siedmeho dňa. *Veľkonočný ostrov* (patriaci Chile) je obývaný rímskokatolíkami. *Havajské ostrovy* (dnes jeden zo štátov USA) majú pestrú religióznu štruktúru. Zastúpení sú rímskokatolíci a protestanti. Pomerne početní sú budhisti (Japonci a Čiňania), šintoisti (Japonci) a konfuciáni (Čiňania).

8.5. Geografické aspekty religii v Severnej Amerike

Severná Amerika patrí k územiám s prevahou kresťanstva (73,3 %). V jeho rámci sa výraznejšie uplatňuje protestantizmus (31,5 %) ako katolicizmus (24,5 %). Pomerne hojne sú zastúpené aj ostatné kresťanské vyznania (15,2 %) a pravoslávie (2,2 %). Ostatné religiózne systémy sa uplatňujú v obmedzenej miere. Významnejšiu pozíciu má judaizmus (2 %). Početná skupina obyvateľstva sa zaradila k bezkonfesijným (9,1 %). Severnú Ameriku tvoria Kanada, Spojené štáty americké (USA), Bermudy a St. Pierre a Miquelon.

Religia	Počet vyznávačov (tis.)	podiel z počtu obyvateľov v %
Kresťanstvo	221 381	73,3 %
<i>Katolicizmus</i>	73 880	24,5 %
<i>Protestantizmus</i>	95 063	31,5 %
<i>Pravoslávie</i>	6 698	2,2 %
<i>Ostatné kresťanské religie</i>	45 740	15,2 %
Islam	4 066	1,3 %
Budhizmus	2 132	0,7 %
Judaizmus	5 904	2,0 %
Hinduizmus	1 129	0,4 %
Džinizmus	5	0,0 %
Sikhizmus	491	0,2 %
Šintoizmus	54	0,0 %
Taoizmus a konfucianstvo	886	0,3 %
Primárne religie a spiritizmus	479	0,2 %
Nové religie	649	0,2 %
Bahaizmus	740	0,2 %
Bez vyznania a ateisti	27 512	9,1 %
Ostatní	36 290	12,0 %
Počet obyvateľov	301 718	100,0 %

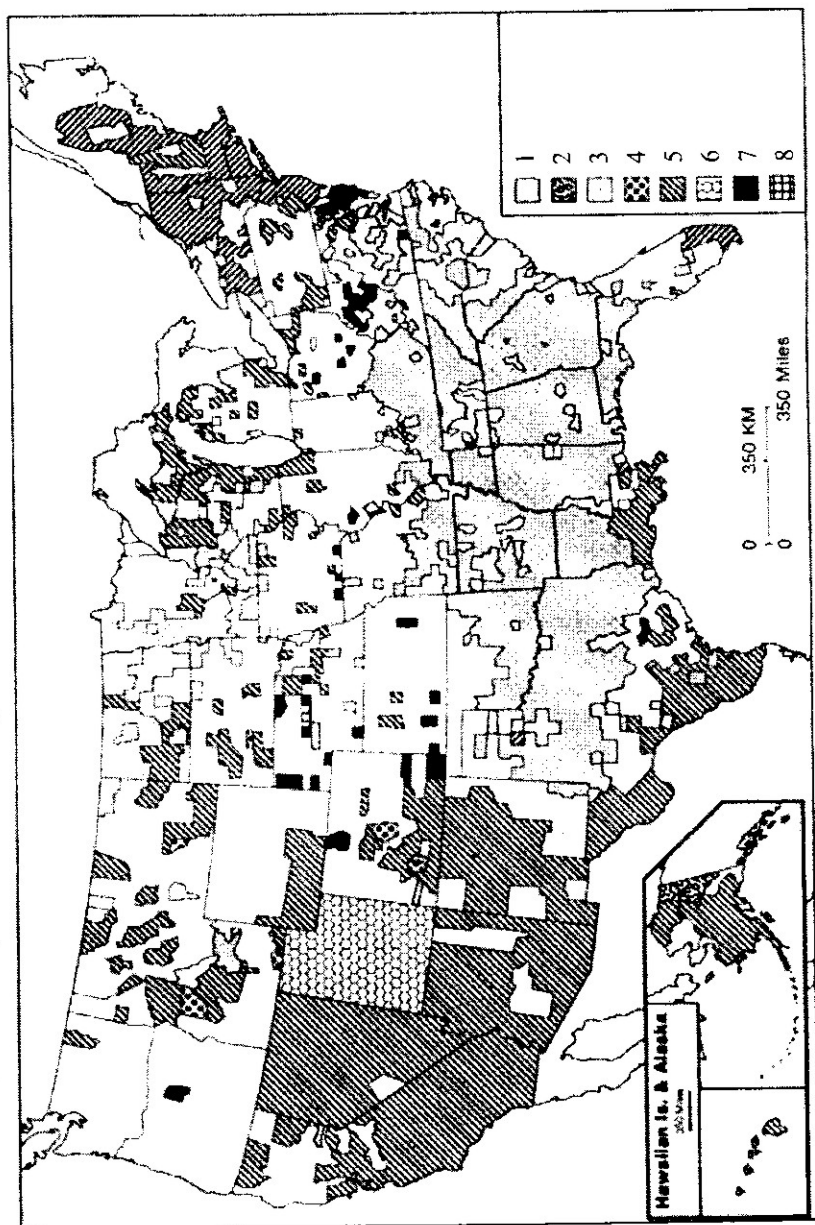
Prameň: upravené podľa Rinschede, 1999, s. 52.

Tabuľka č. 17: Počet vyznávačov jednotlivých religii v Severnej Amerike v r. 1997

Kanada má vyrovnanější podiel medzi katolicizmom (42 %) a protestantizmom (40 %), pričom miernu prevahu má katolicizmus. Zastúpení sú pravoslávni (4 %) judaisti (1,2 %) a sikhovia (0,6 %). Pomerne početná je skupina bezkonfesijných (7,1 %). Rímskokatolíci majú najvýraznejšiu prevahu vo frankofónnych oblastiach Kanady (Quebec, New Brunswick a Ostrov princa Edwarda). Hojnejší sú tiež v severnom Saskatchewan. Pravoslávni sú výraznejšie zastúpení v oblastiach, ktoré osídľovali ukrajinskí imigranti (Manitoba a Saskatchewan). Tu žije aj početná skupina gréckokatolíkov. Kanadskí protestanti sa delia na viacero cirkví a siekt. Najväčšia je Zjednotená cirkev (20 % obyvateľstva), ktorá vznikla spojením kongregacionalistov, metodistov, časti presbyteriánov a zjednotených bratov). Najviac rozšírená je v provinciách Saskatchewan, Alberta a Britská Kolumbia. Početní sú anglikáni (Britská Kolumbia - ostrov Vancouver, New Foundland), baptisti (New Brunswick a Nové Škótsko). Luteráni sú viazaní najmä na imigrantov z Nemecka, ktorých sa najviac usadilo v Saskatchewan, Alberte a Manitobe. Židia (360 tis.) žijú predovšetkým v veľkých mestách (Toronto, Montreal). Sikhovia (225 tis.) žijú najmä v Britskej Kolumbii. V oblastiach s výraznejším výskytom Indiánov a Eskimákov (Nanavut, Severozápadné teritórium, Yukon) sa možno stretnúť so šamanizmom (2 %).

USA majú pestrejšiu religióznu štruktúru obyvateľstva ako Kanada. Je to dané vysokým počtom náboženských spoločností a siekt, ktorým USA vynikajú nad ostatnými štátmi sveta. Prevahu majú protestanti (56 %) nad katolikmi (26 %). Malá časť kresťanov sa hlási k pravosláviu. Popri nich tu žijú vyznávači judaizmu (2 %), ktorých absolútny počet 5,8 mil. je vyšší ako v Izraeli. Náboženský obraz USA dotvárajú moslimovia (1,9 %) a príslušníci iných religii. K bezkonfesijným sa hlási 7,5 % obyvateľov. Rímskokatolíci sú výraznejšie zastúpení v severovýchodnej časti USA. Jediným štátom, kde majú prevahu, je Rhode Island (63 %). Pomerne významné podiely dosahujú v štátoch Massachusetts, Connecticut, New Jersey, Pennsylvania, v severnej časti štátov New York a New Hampshire a na západe Vermontu. Okrem tejto oblasti sa územie koncentrácie rímskokatolíkov viaže na severozápad štátu Illinois, východný Michigan a Wisconsin. Ďalším areálom ich koncentrácie je juhozápad USA, najmä južná časť Luisiany a pás územia pozdĺž mexickej hranice v Texase, Novom Mexiku, Arizone a južnej Kalifornii. Vo väčšine štátov USA majú prevahu protestanti, ktorí sú diferencovaní do mnohých cirkví, náboženských spoločností a siekt. Z najvýznamnejších protestantských smerov treba spomenúť baptizmus (12,1 %), ktorý je rozšírený najmä v juhovýchodnej časti USA (Južná Karolína, Georgia, Alabama, Mississippi, južný Arkansas, severná Luisiana, východný Texas, juhovýchodná Oklahoma, Tennessee, juhozápadná časť Severnej Karolíny, juhovýchod Kentucky a severozápadná Florida). Ďalším protestantským smerom je metodizmus (11 %), rozšírený v strednej časti USA (Kansas, Nebraska, severozápadná Oklahoma, severná časť Missouri, Iowa, severozápadný Illinois, južná Indiana, južné Ohio, Západná Virgínia, Virgínia, Maryland a Delaware). Luteráni (6 %) sú výraznejšie koncentrovaní do severnej časti USA, najmä štátov Severná Dakota, Minnesota, severozápadnej časti Wisconsinu, severnej časti Južnej Dakoty a severozápadnej časti Iowy. V severozápadnej časti USA sú protestanti výrazne diverzifikovaní a žiadna zo skupín nemá dominanciu. Pravoslávni majú väčšie zastúpenie (od 0,6 do 0,9 %) v štátoch New Hampshire, New Jersey, New York, Connecticut, Massachusetts a Vermont. K pravoslávnym patria niektorí obyvatelia Aljašky a Aleutských ostrovov. Mormóni sú sústredení do štátu Utah a južnej časti Idaho. Žijú aj v Arizone, Wyomingu, Nevade a Colorade. Najvyššie zastúpenie judaistov má štát New York (6,9 %). Početnejšie židovské komunity žijú najmä v mestách štátov New Jersey, Florida, Massachusetts, Maryland, Connecticut, Kalifornia, Colorado, Pennsylvania a vo Washingtone D.C. Z iných religii sa uplatňujú budhizmus, konfucianstvo a taoizmus (najviac medzi imigrantmi z Ázie v Kalifornii a v New Yorku) a viaceré nové synkretické religie (napr. krišnaizmus, misie Božieho svetla, spoločenstvo nezávislých misijných zborov Rodina, santeriánstvo - Florida a pod.). Bermudy (kolónia V. Británie) sa vyznačujú prevahou anglikánov. Menšie skupiny tvoria metodisti a katolíci. *St. Pierre a Miquelon*, ako francúzske územie, charakterizuje prevaha katolíkov (99,3 %).

OBR. 32: Konfesionálna štruktúra obyvateľstva USA v r. 1982 (podľa Jordana a Rowntrecho in Park 1994, s. 82). 1 - baptisti, 2 - episkopálna cirkev, 3 - luteráni, 4 - presbyteriáni, 5 - katolíci, 6 - mormóni, 7 - metodisti, 8 - zjednotená Kristova cirkev.

8.6. Geografické aspekty religii v Latinskej Amerike

Latinská Amerika je svetadielom s prevahou katolicizmu (90 %). Popri katolicizme sa iné vetvy kresťanstva uplatňujú síce v menšej miere, avšak podiel protestantizmu (3 %) začal v ostatných decéniách 20. stor. postupne narastať. Religiózný obraz Latinskej Ameriky dotvárajú primárne religie a miestne kultúry (0,3 %). Nižšie zastúpenie ako v Severnej Amerike majú bezkonfesijní (3,6 %). Z geograficko-religiózneho hľadiska je možné celé územie Latinskej Ameriky rozčleniť do troch oblastí: Stredná Amerika, Karibský región a Južná Amerika.

Religia	Počet vyznávačov (tis.)	podiel z počtu obyvateľov v %
Kresťanstvo	460 147	93,5 %
<i>Katolicizmus</i>	442 657	90,0 %
<i>Protestantizmus</i>	14 829	3,0 %
<i>Pravoslávie</i>	620	0,1 %
<i>Ostatné kresťanské religie</i>	2 041	0,4 %
Islam	1 632	0,3 %
Budhizmus	645	0,1 %
Judaizmus	1 173	0,2 %
Hinduizmus	776	0,2 %
Šintoizmus	7	0,0 %
Taoizmus a konfucianstvo	184	0,0 %
Primárne religie	1 220	0,3 %
Nové religie	611	0,1 %
Bahaizmus	880	0,2 %
Bez vyznania a ateisti	17 756	3,6 %
Ostatní	6 898	1,4 %
Počet obyvateľov	491 929	100,0 %

Prameň: upravené podľa Rinschedeho, 1999, s. 52.

Tabuľka č. 18: Počet vyznávačov jednotlivých religii v Latinskej Amerike v r. 1997

Stredná Amerika je región s pomerne homogénnou religióznou štruktúrou obyvateľstva, v ktorej dominuje katolicizmus. Určitá časť obyvateľstva sa hlási k protestantizmu, ktorého úloha v ostatných decéniách rastie. Do regiónu patrí Mexiko, Belize, Guatemala, Honduras, Salvador, Nikaragua, Kostarika a Panama. *Mexiko* je charakterizované prevahou katolicizmu (95,3 %). Z protestantov (4 %) tu žijú baptisti a presbyteriáni. Početní sú Svedkovia Jehovovi (cca 526 tis.). Okrem toho sa možno stretnúť s judaizmom (0,1 %) a inými religiami. Určitú skupinu tvoria bezkonfesijní. Indiáni, ktorí žijú najmä na juhu Mexika (Oaxaca, Chiapas), sú zväčša kristianizovaní. V *Belize* nie je dominancia rímskokatolíkov (62 %) taká výrazná. Pomerne značný podiel tu majú protestanti (30 %), najmä anglikáni, metodisti, mennoniti a adventisti siedmeho

dňa. Vyskytujú sa tu Svedkovia Jehovovi. *Guatemala* sa vyznačuje prevahou katolíkov (75 %) nad protestantmi (24 %). Časť indiánskeho obyvateľstva sa pridrižiava primárnych religii Mayov. Pre *Honduras* je typická výrazná prevaha katolíkov (97 %). Malá je protestantská minorita (3 %). *Salvador* má podobnú štruktúru. Okrem dominantných katolíkov (94 %) tu žije protestantská menšina (6 %). Určitú časť obyvateľstva tvoria mormóni a Svedkovia Jehovovi. V *Nikarague* tvoria katolíci 91 % obyvateľov. Protestanti (9 %) sú reprezentovaní baptistami, metodistami a Moravskou cirkvou (moravskí bratia), ktorej vyznávači sú koncentrovaní na atlantickom pobreží štátu (Costa de Mosquitos). *Kostarika* je prevažne katolícka (89 %). Protestanti tvoria 7,5 % obyvateľov štátu. Malá časť obyvateľstva (imigranti z Ázie) vyznávajú budhizmus, konfucianstvo a taoizmus. *Panama* má podobnú štruktúru s prevažujúcimi rímskokatolíckimi (92 %) nad protestantmi (6 %) a vyznávačmi ostatných religii (2 %).

Karibský región má heterogénnejšiu religióznu štruktúru obyvateľstva v porovnaní so Strednou a Južnou Amerikou. Preplietajú sa tu vplyvy katolicizmu, protestantizmu, miestnych religii a synkretických kultov. Dominancia katolicizmu, resp. protestantizmu, súvisí s koloniálnou minulosťou regiónu. Tie územia, ktoré boli pod koloniálnou nadvládou Francúzska a Španielska sú katolícke, kým bývalé anglické a holandské kolónie majú prevahu protestantského obyvateľstva. Do regiónu zahŕňame okrem ostrovných krajín v širšej oblasti Karibiku a príahlej oblasti Atlantiku aj guyanský región na severovýchodnom pobreží Južnej Ameriky. Ide teda o Guyanu, Surinam, Francúzsku Guyanu a z ostrovných štátov k nemu patria Bahamy, Kuba, Kajmanské ostrovy, Jamajka, Turks a Caicos, Haiti, Dominikánska republika, Portoriko, Americké Panenské ostrovy, Britské Panenské ostrovy, Anguilla, Svätý Kitts a Nevis, Antigua a Barbuda, Montserrat, Guadeloupe, Dominika, Martinique, Svätá Lucia, Barbados, Svätý Vincenc, Grenada, Trinidad a Tobago, Aruba a Holandské Antily. *Bahamy* sa vyznačujú prevahou protestantov (76 %). Z nich je najviac baptistov (32 %), anglikánov (20 %), metodistov (6 %) a príslušníkov letničnej Cirkvi Božej (6 %). K rímskokatolíkom sa hlási 19 % obyvateľstva. *Kuba* má výnimočnú pozíciu v rámci krajín regiónu, pretože vďaka ateizačnej politike režimu sa väčšina obyvateľov (55 %) deklaruje ako bezkonfesijná. V rámci veriacich majú najvýznamnejšiu pozíciu rímskokatolíci (40 %). Malú časť obyvateľov tvoria protestanti a Svedkovia Jehovovi (spolu 3 %). Žijú tu aj vyznávači afro-karibského kultu Santerie - kubánskeho náboženského hnutia, ktoré je obdobou haitského wúdzizmu. *Kajmanské ostrovy* (patriace V. Británii) sú zväčša obývané presbyteriánmi, anglikánmi a v menšej mierke katolíckimi. *Jamajka* je charakterizovaná prevahou protestantov (61,3 %). Z nich najviac pripadá na príslušníkov letničnej Cirkvi Božej (21,2 %), baptistov (9 %), anglikánov (5,5 %), adventistov siedmeho dňa (9 %) a pentekostalistov (7 %). Početná skupina Svedkov Jehovových (1,6 %). Rímskokatolíci tvoria 4 % obyvateľov. Z iných religii má význam santeriánstvo a rastafarianizmus (5 %) - synkretické judaistické

kresťanské učenie (jeho vyznávačov volajú Čierni židia). Zaujímavý je pomerne vysoký podiel bezkonfesijných (11 %). *Turks a Caicos* (britská kolónia) je obývaný najmä protestantmi (80 %), a to baptistami, metodistami a anglikánmi. *Haiti* sa vyznačuje prevahou rímskokatolíkov (80 %). Menšia časť obyvateľstva inklinuje k protestantizmu (16 %) - najmä baptizmu, pentekostalizmu a adventizmu siedmeho dňa. Zhruba polovica obyvateľov súbežne praktizuje afro-kresťanský wúdzizmus. *Dominikánska republika* je prevažne rímskokatolícka (91 %). Zvyšná časť obyvateľstva inklinuje k protestantizmu. Podobne ako v susednom Haiti sa praktizuje wúdzizmus. V *Portoriku* (pod správou USA) má prevahu katolicizmus (85 %). Protestanti a ostatní tvoria 15 % menšinu obyvateľstva. Vyskytuje sa aj santeriánstvo. *Americké Panenské ostrovy* majú prevahu protestantského obyvateľstva (59 %), ktoré sa zväčša hlási k baptizmu. Katolíci tvoria 34 % obyvateľstva. Na *Britských Panenských ostrovoch* majú protestanti výraznejšiu prevahu (86 %). V rámci jednotlivých protestantských cirkví sa najviac uplatňujú metodisti (45 %), anglikáni (21 %) a letničná Cirkev Božia (7 %). Žijú tu aj adventisti siedmeho dňa a baptisti, zo synkretických religii Svedkovia Jehovovi. Rímskokatolíci tvoria 6 % obyvateľstva. *Anguilla* (britské závislé územie) je dominantne protestantská (85 %). Najviac je anglikánov, metodistov a adventistov siedmeho dňa. Ku katolicizmu sa hlási 3 % populácie. *Svätý Kitts a Nevis* má prevahu protestantského obyvateľstva (76,5 %), najmä anglikánov. Menšia časť obyvateľov inklinuje ku katolicizmu (10,5 %) a iným religiiám. *Antigua a Barbuda* sa vyznačuje dominanciou protestantov (86 %), predovšetkým anglikánov. Rímskokatolíci tvoria 10 %, rastafariáni 1 % a vyznávači ostatných religii 3 % populácie. Na *Montserrat* (britská kolónia) žijú najmä anglikáni. V menšej miere sa tu možno stretnúť s metodistami, rímskokatolíckimi, pentekostalistami a adventistami siedmeho dňa. *Guadeloupe* (francúzsky zámorský departament) sa vyznačuje dominanciou rímskokatolíkov (95 %). Okrem nich tu žijú hinduisti a vyznávači afrického paganizmu (novopohanstva). *Dominika* je štátom s prevahou rímskokatolíkov (77 %). Protestantov (15 %) reprezentujú metodisti, pentekostalisti, adventisti siedmeho dňa a baptisti. *Martinique* je francúzsky zámorský departament s prevahou rímskokatolíkov (95 %). Okrem toho tu žijú hinduisti a vyznávači afrického paganizmu. *Svätá Lucia* má prevahu rímskokatolíkov (90 %). K protestantizmu sa hlási 10 % populácie. *Barbados* sa vyznačuje prevahou protestantov (67 %), z nich sa tu najviac uplatňujú anglikáni, pentekostalisti a metodisti. Rímskokatolícke obyvateľstvo nie je veľmi početné (4 %). Pomerne značná časť populácie (17,5 %) je bez vyznania. *Svätý Vincenc a Grenadiny* je prevažne protestantský štát (81 %). Medzi protestantskými cirkvami majú najvyššie podiely anglikáni, metodisti a adventisti siedmeho dňa. Rímskokatolíci tvoria 13 % obyvateľstva. Okrem nich sa tu možno stretnúť s hinduistami a malým počtom príslušníkov iných religii. Na *Grenade* majú prevahu rímskokatolíci (59,3 %) nad protestantmi (34,5 %). Najväčšiu časť z nich tvoria anglikáni. *Trinidad a Tobago* sa svojou religióznu štruktúrou odlišuje od ostatných krajín regiónu. Náboženský obraz kraji-

ny je pestrý. Najväčšiu skupinu tvoria rímskokatolíci (29,4 %). Na druhom mieste sú hinduisti (23,8 %, zväčša potomkovia imigrantov z Indie). Anglikáni tvoria 10,9 % obyvateľstva a presbyteriáni 3,4 %. Vyskytujú sa tu aj moslimovia (5,8 %) a vyznávači iných religii. V *Arube* (pod správou Holandska) sa väčšina obyvateľov hlási k rímskokatolíkom (82 %). Menšia časť inklinuje k protestantizmu (7 %). Vyskytujú sa tu aj židia, moslimovia, hinduisti a konfuciáni. *Holandské Antily* sú zväčša protestantské. Veľká časť obyvateľstva sa hlási k rímskokatolíkom. Žijú tu aj židia a moslimovia. V *Guyane* má miernu prevahu kresťanstvo (52 %), z toho väčšia časť pripadá na protestantizmus (34 %, najmä anglikáni) a menšia na katolicizmus (18 %). Veľmi početnú skupinu populácie tvoria indickí imigranti, ktorí vyznávajú hinduizmus (34 %) a islam (9 %). V malej miere sa v *Guyane* vyskytujú aj iné religie. *Surinam* má tiež pestrú religióznu štruktúru obyvateľstva. Kresťania sú v prevahe (39,6 %). K rímskokatolíkom inklinuje 21 % a k protestantom 18,6 % populácie, z toho najviac je príslušníkov Moravskej cirkvi a kalvínov. Veľmi početnú skupinu obyvateľstva tvoria hinduisti (26 % - potomkovia indických imigrantov) a moslimovia (18 % - potomkovia prisťahovalcov z Indie a Indonézie). Určitá časť populácie vyznáva primárne religie animistického typu. *Francúzska Guyana* má na rozdiel od susedných území pomerne homogénnu religióznu štruktúru obyvateľstva. Väčšina populácie inklinuje k rímskokatolíkom (90 %). Okrem katolíkov sa tu možno stretnúť s protestantmi a vyznávačmi primárnych religii animistického typu.

Južná Amerika je regiónom, v ktorom výrazne dominuje katolicizmus. V niektorých odľahlých oblastiach sa udržali primárne religie animistického typu a šamanizmus. Súčasťou regiónu sú Kolumbia, Venezuela, Ekvádor, Peru, Bolívia, Brazília, Paraguay, Uruguay, Argentína, Chile a Falklandy.

V *Kolumbii* tvoria rímskokatolíci 91,9 % obyvateľstva krajiny. K ostatným religiám sa hlási 7,3 %. Ide o malé skupiny protestantov, ktoré netvoria kompaktné územie výskytu, ale sú rozptýlené. V krajine žije aj malá skupina judaistov (5,6 tis.). V odľahlých územiach na východe a juhovýchode krajiny sa možno stretnúť s animizmom a šamanizmom. *Venezuela* má podobnú štruktúru. Rímskokatolíci tvoria drvivú väčšinu (96 %) obyvateľstva. Náboženský obraz štátu dotvárajú protestanti (2 %) a malá skupina judaistov (35 tis., t.j. 0,1 %). *Ekvádor* je tiež takmer rýdzo katolícka krajina (95 %). Malá časť obyvateľstva sa hlási k protestantizmu, pripadá k miestnym kultom animistického typu a šamanizmu. V *Peru* činí podiel rímskokatolíkov 92,5 % z celkového počtu obyvateľov. V religióznej štruktúre obyvateľstva krajiny sa uplatňujú aj protestanti (5,5 %). V Lime a okolitej aglomerácii žije nepočetná skupina (0,3 %) vyznávačov východných religii (budhizmus, konfucianstvo, taoizmus a šintoizmus), ktorá je spätá s potomkami imigrantov z Japonska a Číny. V krajine žije len malá skupina judaistov (3 tis.). Zaznamenať možno aj výskyt miestnych kultov a šamanizmu (v povodí Amazonky). Väčšina obyvateľov *Bolívie* sú rímskokatolíci

(95 %). Časť obyvateľov sa hlási k animizmu a šamanizmu. Početnejšiu skupinu tvoria bahaisti (2,4 %). Z protestantov sú najpočetnejší metodisti. *Brazília* má o niečo pestrejšiu náboženskú štruktúru obyvateľstva ako predchádzajúce krajiny. Najväčšia časť obyvateľstva sa hlási k rímskokatolíkom (86,5 %). Protestanti (6,1 %) sú reprezentovaní mnohými cirkvami a náboženskými spoločnosťami. Ide najmä o baptistov, päťdesiatnikov, presbyteriánov, metodistov, kongregacionalistov, mennonitov a luteránov. Zväčša sú rozptýlení po celej krajine. Výraznejšia koncentrácia protestantov je v južnej časti štátu (spolkový štát Santa Catarina), kde kompaktné areály výskytu tvoria mennoniti nemeckého pôvodu. V povodí Amazonky sa udržali ešte tradičné kultúry animistického typu a šamanizmus (štáty Mato Grosso a Goiás). Určité skupiny obyvateľstva (3,7 %) sa hlásia k špiritizmu. Populárne sú synkretické afro-americké kultúry (kandomble v štáte Bahia). V Brazílii žije početná skupina židov (130 tis.) a vyskytujú sa tu i vyznávači budhizmu a šintoizmu (Japonci v Sao Paulo) a Svedkovia Jehovovi. *Paraguay* sa vyznačuje drvivou prevahou rímskokatolíkov (93,8 %). Protestanti (2,1 %) sú reprezentovaní najmä mennonitmi. Malá časť obyvateľov vyznáva primárne religie animistického typu a šamanizmus. *Uruguay* sa od ostatných latinskoamerických krajín líši výraznejšou sekularizáciou. Podľa údajov až 31,2 % obyvateľov sa hlási k bezkonfesijným. Medzi veriacimi majú najvyšší podiel rímskokatolíci (66 %). Malé skupiny obyvateľstva tvoria protestanti (2 %) a židia (0,8 %), ktorí žijú hlavne v Montevideu. *Argentína* sa vyznačuje dominanciou katolicizmu (90,7 %). Protestanti (2 %) sú reprezentovaní širokou paletou cirkví a náboženských spoločností. V krajine žije najpočetnejšia židovská komunita (250 tis.) v Južnej Amerike. Židia sa koncentrujú do Buenos Aires. Určitá časť obyvateľstva Argentíny je sekularizovaná (5 %). *Chile* má popri katolíkoch (88 %) pomerne početnú protestantskú menšinu (11 %). Protestanti sú reprezentovaní viacerými cirkvami, z ktorých väčší význam majú mennoniti, koncentrovaní v južnej časti krajiny. Žijú tu aj luteráni, päťdesiatnici, metodisti, adventisti siedmeho dňa a baptisti. V krajine taktiež žije malá skupina judaistov (15 tis.). Okrem kontinentálnej časti geograficky k regiónu Južnej Ameriky patria niektoré ostrovné územia. Ide o *Falklandy* (britské územie), na ktorých majú prevahu anglikáni nad rímskokatolíkami. Sú tu tiež iné protestantské skupiny (luteráni, adventisti siedmeho dňa a pod.) a Svedkovia Jehovovi.

9. Geografické aspekty religii v Slovenskej republike

9.1. Vývoj religióznych pomerov na území Slovenska

9.1.1. Proces kristianizácie a religiózne pomery na území Slovenska do 16. stor.

Formovanie religióznych pomerov na našom území možno sledovať od obdobia prvých pokusov o kristianizáciu starých Slovanov, ktorí vyznávali ľudové náboženstvá animistického typu. Osobitnú úlohu v nich zohrávali kult predkov a viera v existenciu nadprirodzených bytostí ovládajúcich rozličné sféry života. Kristianizácia územia Slovenska prebiehala misiami z viacerých centier v niekoľkých etapách. Prvým kontaktom nášho územia s kresťanstvom bol pobyt vojakov 12. légie z kappadóckej Mitylény (ktorí boli kresťanmi východného obradu) počas vojenskej výpravy Marka Aurélia proti germánskemu kmeňu Kvádov v r. 172-174. Za prvú kresťanskú misiu na naše územie sa považuje úsilie neskoršieho biskupa Amada z Maastrichtu okolo r. 629, ktorý mal zámer kristianizovať panónskych Slovienov. Jeho účinkovanie však neprinieslo trvalejšie výsledky (Korec, 1994, s. 23). Neskôr sa naše územie dostalo do sféry vplyvu misií zo sirmijskej provincie. Po zničení Sirmia Avarmi táto úloha pripadla aquilejskému patriarchátu a salzburskému biskupstvu (Veselý, 1994). Významná bola predovšetkým misia írsko-škótskych mníchov, ktorí k nám prišli v 7. stor. z Bavorska. V neskoršom období dochádzalo k "vyhraničovaniu" misijných území medzi jednotlivými cirkevno-správnymi oblasťami. Po vzniku bavorskej cirkevnej provincie so sídlom v Salzburgu v r. 796 sa naše územie postupne dostávalo do sféry vplyvu salzburského arcibiskupstva a v jeho rámci pasovského biskupstva. K definitívnemu sformovaniu sfér vplyvu misijných centier došlo v r. 811, keď sa ustálili hranice záujmových regiónov medzi aquilejským patriarchátom a salzburským arcibiskupstvom. V r. 829 sa oficiálne stalo územie Slovenska misijnou sférou pasovského biskupstva, ktoré bolo sufragánnym biskupstvom salzburského arcibiskupstva (Korec, 1994). Napriek tomu k nám i naďalej prichádzali misie z Aquilei, Dalmácie a Grécka.

Prvý kresťanský kostol na území Slovenska bol vysvätený salzburským arcibiskupom Adalramom v r. 828 v Nitre. Archeologickým výskumom bola zistená existencia kresťanských kostolov v 9. stor. v Nitre, Bratislave, Devíne a Ducovom (Marsina 1992). V období existencie Veľkej Moravy mala v procese kristianizácie územia Slovenska kľúčový význam misia Konštantína a Metoda z byzantského Solúna v r. 863. Solúnski bratia zaviedli písmo - hlaholiku a staroslovienu ako liturgický jazyk. V r. 863 bola obnovená panónska provincia (starobylá sirmijská provincia sv. Andronika, ktorej bola začlenená aj Morava, Nitriansko, Panónia, Sirmium a od r. 873 Srbsko). Panónskym a moravským metropolitom sa stal Metod. V r. 880 bolo zriadené pr

sufragánnym biskupstvom so sídlom v Nitre. Diecéznym územím nového biskupstva sa stalo Nitrianske kniežatstvo. V tomto období sa na našom území paralelne uplatňovala latinská i staroslovienska liturgia. Po Metodovej smrti v r. 885 sa viac presadila latinská liturgia. So zánikom Veľkej Moravy v r. 907 súvisel rozvrat veľkomoravskej cirkevnej organizácie. Naše územie sa postupne začleňovalo do uhorského štátu. Vzhľadom na izoláciu nášho územia od Byzancie po príchode starých Maďarov, jeho kristianizácia pokračovala, po jej dočasnom utlmení v 1. - 3. štvrtine 10. stor., zo západnej oblasti s latinským liturgickým jazykom. Cirkevnú správu začalo okolo r. 1001 vykonávať Ostrihomské arcibiskupstvo (Marsina 1992). Začiatkom 12. stor. bolo obnovené Nitrianske biskupstvo (avšak v iných hraniciach ako za čias Veľkej Moravy) a neskôr boli zriadené prepoštvá v Bratislave a Spišskej Kapitule. Východné Slovensko bolo začlenené do Jágerskej diecézy. O upevnenie kresťanstva sa v tomto období zaslúžila rehoľa benediktínov. Benediktíni pôsobili na území Slovenska od 9. do 12. stor. ako jediný mníšsky rád. Postupne si zriadili na našom území pomerne hustú sieť opátstiev a rezidií. K významnejším lokalitám pôsobenia benediktínov sa zaradili Zobor pri Nitre, Svätý Beňadik (Hronský Beňadik), Skalka pri Trenčíne, Krásna nad Hornádom, Jánošovce (Rimavské Janovce), Lekír (Hronovce), Biňa, Kliške Hradište, Ludanice, Ilija, Diakovce, Pohranice pri Nitre, Bzovík, Veľký Šariš a Jasov. Koncom 12. stor. a v 13. stor. prišli na územie Slovenska príslušníci ďalších reholí - premonštráti, cisterci, dominikáni, kartuziáni, františkáni a minoriti (Babjak 1998, Kováč a kol. 1998).

Celé nasledujúce obdobie až do 16. stor. bolo charakterizované pomerne homogénnou religióznou štruktúrou obyvateľstva územia Slovenska. Väčšina z nich boli rímskokatolíci (Nemci, Maďari, Slováci), iba na krajnom východe a severovýchode Slovenska sa časť obyvateľstva hlásila k pravoslávii (Rusíni). Východný obrad bol tolerovaný za vlády Arpádovcov (Vasil', 2000, s. 44). Niektoré pramene dokonca predpokladajú existenciu biskupstva východného obradu na Spišskej Kapitule až do 13. storočia (Šturák, 1999, s. 11). Za Anjouovcov bol preferovaný západný obrad, čo súviselo s uvedením si cirkevného rozkolu z r. 1054. Východný obrad strácal svoje pozície a koncom 13. stor. sa už na našom území vyskytoval len v rudimentárnej podobe (Halaga, 1947, s. 77). Posilnenie pravoslavia priniesla imigrácia obyvateľstva počas valašskej kolonizácie, ktorá v 14. - 16. stor. zasiahla najmä severovýchodné Slovensko, severný Spiš, Oravu a vyššie položené územia v Slovenskom rudohorí.

Z ostatných religii sa na Slovensku ešte vyskytoval judaizmus. Prví židovskí obchodníci prišli na naše územie s rímskymi légiami. Prvá väčšia osídľovacia vlna židovského obyvateľstva sa datuje do 13. stor., keď k nám prišli židia z Moravy a Rakúska a vytvorili väčšie komunity v Bratislave, Hlohovci, Trnave, Komárne, Trenčíne, Pezinku a Nitre-Párovciach (Kovačevičová, 1998, s. 60). Imigrácia židov súvisela s relatívne priaznivými pomermi, ktoré nachádzali pre svoju existenciu v Uhorsku. Motivom pre masívnejšiu imigráciu bolo aj privilégium kráľa Bela IV. z r. 1251, ktorým im priznal

status služobníkov kráľovskej komory (Kónya, 1997). Priaznivé obdobie pre židovské obyvateľstvo sa skončilo nástupom Anjouovcov na uhorský trón v r. 1301. Pozícia židov sa zlepšila za vlády Mateja Korvína. Po bitke pri Moháči v r. 1526 a nástupe Habsburgovcov na uhorský trón sa priaznivá situácia pre rozvoj židovského osídlenia na našom území prerušila (Kónya, 1997).

9.1.2. Od počiatkov reformácie do vydania Tolerančného patentu v r. 1781

Náboženské pomery sa na našom území výrazne zmenili počas 16. storočia. Bolo to podmienené prenikaním reformácie z nemeckých oblastí. Rýchlemu šíreniu reformácie napomáhali tesné kontakty obyvateľov našich miest s nemeckými mestami. Reformácia bola prijatá aj vďaka podobnosti jej učenia s myšlienkami predreformačného husitského hnutia. K ďalším podmieňujúcim faktorom šírenia reformácie patrili úpadok autority katolíckej cirkvi a neusporiadané politické pomery (najmä po bitke pri Moháči). Reformácia sa najskôr ujala vo východoslovenských slobodných kráľovských mestách a stredoslovenských banských mestách. S prvými ohlasmi na reformáciu sa u nás možno stretnúť v novembri 1517 v Bardejove. Prvým evanjelickým cirkevným zborom sa stal v r. 1521 zbor v Slovenskom Novom Meste /vtedy časť Nového Mesta pod Šiatrom/ (Veselý, 1994). Slovenské a nemecké obyvateľstvo prijímalo reformačné učenie Martina Luthera, na báze ktorého vzniklo evanjelické augsburské vyznanie. Maďarské obyvateľstvo sa zväčša priklonilo k učeniu Jána Kalvína, ktoré sa stalo základom evanjelického helvétskeho vyznania. Ku kalvinizmu, šíriacemu sa zo Sedmohradska, sa prihlásila aj malá časť Slovákov na strednom a južnom Zemplíne a v Užskej stolici (Uličný, 1998). V druhej polovici 16. stor. sa už väčšina obyvateľov (cca dve tretiny) na území Slovenska hlásila k protestantizmu, pričom väčšia časť z nich vyznávala luteranizmus. Na jeho báze boli sformulované tri vierovyznania - Confessio Pentapolitana v r. 1549 (Levoča, Prešov, Bardejov, Sabinov a Košice), Confessio Heptapolitana (Montana) v r. 1559 (Kremnica, Banská Štiavnica, Banská Bystrica, Lubietová, Pukanec, Banská Belá a Nová Baňa) a Confessio Scepusiana v r. 1569. Na základe výsledkov viedenského mieru v r. 1606 si evanjelici vytvorili vlastnú cirkevnú organizáciu a definitívne sa aj formálne vyčlenili z katolíckej cirkvi (v r. 1610 na synode v Žiline a v r. 1614 na synode v Spišskom Podhradí). Popri luteranizme a kalvinizme sa na území Slovenska v malej miere uplatnil aj anabaptizmus. Už v 20. rokoch 16. stor. existujú zmienky o anabaptistoch v Šariši, Košiciach a Levoči. Títo nehutteritskí anabaptisti sa postupne asimilovali a včlenili do dominantného luteránskeho prostredia. Početnejšiu skupinu anabaptistov tvorili hutteriti. Prvé skupiny hutteritov (habánov) prišli z Moravy v r. 1546. Usadili sa v severnej časti Záhoria a na východnom úpätí severnej časti Malých Karpát, kde vytvorili vlastné uzavreté komunity - tzv. habánske dvory (Szöllös, 1998).

Popri protestantizme sa v religióznom obraze Slovenska na začiatku 16. stor. naďalej uplatňovalo pravoslávie. Počet pravoslávnych narastal v dôsledku pokračujúcej valašskej kolonizácie. Okrem toho sa v Komárne začiatkom 16. stor. usadila väčšia komunita pravoslávnych Srbov. V r. 1511 si tu Srbi založili vlastnú cirkevnú obec (Gerka, 1999, s. 130).

Rímskokatolícka cirkev reagovala na rozmach protestantizmu protireformačnou aktivitou, ktorú výdatne podporovali Habsburgovci. Dôležitú úlohu v protireformačnom úsilí zohrali jezuiti, ktorí začali u nás pôsobiť v Trnave v r. 1559. Trnava bola dôležitým centrom katolicizmu. V r. 1531 tu bolo presťahované Ostrihomské arcibiskupstvo (zostalo tu takmer tri storočia), pretože Ostrihom bol okupovaný tureckým vojskom. Intenzívnejšia rekatolizácia sa začala realizovať od 20. rokov 17. stor. Spočiatku nezaznamenala také úspechy ako napr. v Čechách a vo Francúzsku. V tomto období sa uplatňovala zásada *cuius regio, eius religio* (čia je zem, toho je náboženstvo), čím sa vierovyznanie obyvateľstva regiónu odvíjalo od vierovyznania zemepána. Na území Slovenska boli významnými podporovateľmi evanjelického vyznania Révayovci a Benickovci v Turci, Thurzovci na severozápadnom Slovensku, Radvanskovci na Pohroní, kapitán Oravy Mikuláš Kostka, Ballassovci v Trenčianskej stolici (Bokes, 1946). Po bitke na Bielej hore v r. 1620 sa na územie Slovenska prisťahovali početné skupiny česko-moravských protestantských exulantov. Utrakvistí sa rozptýlili na strednom a východnom Slovensku. Príslušníci Jednoty bratskej sa usadili v blízkosti slovensko-moravských hraníc na strednom Považí. Keďže im snem nepovolil zriadenie samostatného dištriktu, pripojili sa v r. 1647 k reformovaným (kalvinizmu) (Veselý, 1994).

Výraznejšie úspechy protireformačné úsilie rímskokatolíckej cirkvi zaznamenalo až v 2. polovici 17. storočia, osobitne počas desaťročia 1671-1681 za vlády Leopolda I. Rímskokatolícka cirkev postupne nadobudla naspäť dominanciu. Protestanti stratili svoje predchádzajúce pozície a stali sa z nich prenasledovaní obyvatelia. Na základe výsledkov Šopronskeho snemu v r. 1681 si mohli postaviť v každej stolici len dva chrámy z dreva (artikulárne chrámy), na ktoré sa mohol obmedziť náboženský život počas nasledujúcich sto rokov. Napriek krutému prenasledovaniu (napr. prešovský krvavý súd v r. 1687) sa evanjelici udržali v niektorých odľahlejších a horských regiónoch - na Myjavskej pahorkatine, hornom Liptove, dolnej Orave, strednom Pohroní, Gemeri a Novohrade.

Okrem oživenia rímskokatolíckej cirkvi, vznikla v 17. stor. u nás nová cirkev. Jej vznik bol čiastočne podmienený procesom rekatolizácie. Časť pravoslávneho duchovenstva podpísala v r. 1646 v Užhorode úniu s katolikmi, čím vznikla uniatská (od r. 1773 gréckokatolícka) cirkev. V ďalších desaťročiach sa drvivá väčšina pravoslávneho obyvateľstva priklonila ku gréckokatolíckej cirkvi. V dôsledku toho sa už v polovici 18. stor. pravoslávni stratili z religiózneho obrazu východného Slovenska. Udržali sa len v prostredí srbských komunit v Komárne, Holíči a Sekuliach.